

**Studiematerial utgivet av
KPML(r):s kvinnopolitiska utskott**

Till läsaren

■ ■ Med start 8 mars 2002 genomförde KPML(r) en kampanj "Med fokus på kvinnan". Vi gav ut ett flygblad som spreds i 20000 exemplar. Under tiden fram till 1 maj publicerades en rad artiklar i Proletären. Ett urval av dessa finns samlade i detta häfte. Det är naturligtvis ingen heltäckande bevakning av den arbetande kvinnans situation i Sverige idag. Därtill är våra resurser och möjligheter för små.

■ ■ Med detta häfte vill vi ändå ge en bild av var partiet står och vilka frågor vi anser centrala. Det är tänkt som en introduktion för den som är intresserad. Det kan också, tillsammans med kampanjflygbladet och annat material,

användas för studie- och diskussionsmöten.

■ ■ Vi bevakar jämställdhetsfrågor kontinuerligt i Proletären. Den intresserade kan beställa en prenumeration här nedan eller gå in på tidningens hemsida: www.proletaren.se. För yngre läsare rekommenderas även RKU:s tidning *Rebell*.

■ ■ Vi hoppas att du som läser detta kommer att ha nytta av materialet !

*Kvinnopolitiska utskottet i KPML(r)
Proletärens kvinnskrivargrupp
RKU:s jämställdhetsutskott*

Du läser väl...

... KPML(r):s veckotidning *Proletären*.

Utkommer med 24-28 sidor varje torsdag.

Prenumerationspriser:

- Autogiro 40 kr/mån
- Helår 450 kr
- Halvår 285 kr
- Kvartal 175 kr

Proletären, Box 31187, 40032 Göteborg

Tel: 031-244544 (red), 142634 (pren)

Pg 723750-6

E-post: red@proletaren.se, pre@proletaren.se

www.proletaren.se

Det revolutionära ungdomsmagasinet

rebell

■ RKU:s tidning *Rebell* utkommer med sex sprängfyllda nummer per år. Antiimperialism, klasskamp, kultur och EU-motstånd fyller sidorna. Ett måste för dig som vill ha en tidning som klär av överheten och gör en brandsyn av orättvisorna.

Prenumerera. Sex nummer kostar 80 kr.

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Skicka kupongen till *Rebell* Box 31 187, 400 32 Göteborg E-post : rebell@rku.nu. Pg: 513998-5 Tel: 031-24 44 17. Kan också beställas via RKU:s hemsida www.rku.nu

Kvinnan i fokus

På fredag är det 8 mars, den internationella kvinnodagen, och KPML(r) passar på att inleda en två månader lång kampanj på temat "Fokus på kvinnan".

Skall det verkligen vara nödvändigt? frågar kanske någon. I dessa tider, då till och med den inkarnerade mansgrisen Göran Persson kallar sig feminist och då Alf Svensson väldigt gärna skulle göra det om han bara fick för gud och de kristna fundamentalisterna i sitt eget parti, så är väl fokuseringen på kvinnan inget problem. Alla politiker säger sig ju vara för jämställdhet och talar sockersött om kvinnors rätt.

Må så vara, säger vi kommunister – men ord är en sak och handling en annan. Det politiska etablissemangen må kalla sig feminister hur mycket de vill, men det är bara prat, bludder, ty i handling för de en kvinnofientlig politik, alla utan undantag, inklusive överfeministen själv Gudrun Schyman.

Det finns undantag, det finns kvinnor som kan tacka sin lyckliga stjärna över det politiska etablissemangets välvilja – sådana som miljardärskan Antonia Ax:son Johnsson, som för några år sedan befriades från skatt på familjeförmögenheten. Men det berodde inte så mycket på att hon är kvinna som att hon är miljardär.

Det finns säkert också kvinnor i den sk karriären som gillar feministen Mona Sahlin. Varför säga nej till en skattesubventionerad piga om en sådan bjuds på ett jämställdhetsfat?

Men de gynnade kvinnorna är undantag och de gynnas inte för att de är kvinnor utan för att de tillhör samhällets överskikt, för att de är överklass.

För den stora majoriteten av kvinnorna, och särskilt för kvinnor inom vård, omsorg, handel och andra sk kvinno-dominerade yrken – för arbetarklassens kvinnor – är situationen en hel annan. De tillhör det senaste årtiondets stora förlorare – lönemässigt, arbetsmässigt och socialt. Några exempel:

- Nedskärningarna inom offentlig sektor har slaktat kvinnors arbetsmarknad. Resultatet är att kvinnor idag utgör 60 procent av de arbetslösa och 75 procent av de deltidsarbetslösa.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män ökar igen. 1985 var kvinnolönen i genomsnitt 85 procent av männens. År 2000 hade den fallit till 82 procent.
- Nedskärningspolitiken har ökat stressen i offentlig sektor med påföljd att äldre kvinnor inom vård och omsorg idag toppar statistiken över förslitningsskador.
- Nedskärningspolitiken har privatiserat arbete som tidigare utfördes i offentlig regi, som inom hemtjänsten. När antalet pensionärer med kommunal hjälp minskat från 46 till 33 procent får de anhöriga rycka in, oftast dottrarna.
- Ensamstående kvinnor med barn utgör en majoritet av de nyfattiga.

•Kvinnor utgör en majoritet bland dem med tillfälliga anställningar. Den otryggaste formen, behovsanställningar, är i särklass vanligast bland LO-kvinnor.

•Kvinnor i allmänhet och särskilt de med låga inkomster utgör de största förlorarna i det nya pensionssystemet.

Detta för att bara nämna några exempel på den kvinnofientliga politik som drivs idag och som inte möter något motstånd i riksdagen. Tvärtom. Överfeministen själv är en drivande part bakom denna politik – som lydigt regeringsunderlag med ministerambition.

Kvinnoförtrycket innehåller många aspekter, är också en patriarkalisk struktur i det kapitalistiska samhället, inte densamma som i Afghanistan – det kan bara en charlatan inbilla sig – men likväl en struktur som påverkar kvinnors liv negativt, som underordnar kvinnor som kvinnor.

Men kvinnor placeras i stryckklass och förses med dubbla bördor för att de är arbetare och kvinnor. Klassförtrycket är det avgörande och överordnade i det kapitalistiska samhället.

Det är värt att ha i minnet på 8 mars, som en gång instiftades som den internationella arbetarkvinnans dag. Men det är framförallt värt att ha i minnet i en tid då överhetens feministiska proklamationer och sockersöta tal om jämställdhet bara är fikonlöv för att dölja en djupt kvinnofientlig klasspolitik.

KPML(r) är ett arbetarparti. Det räcker för oss, ty som arbetarparti slåss vi inte bara för arbetarklassens frigörelse, utan för mänsklighetens frigörelse från alla former av förtryck. Vi kallar oss inte feminister, det begreppet är ohjälpligt nersolkat av Persson, Schyman med flera, men vi står för en politik som kompromisslöst försvarar kvinnors lika rätt i livets alla avseenden, inte bara i ord utan i handling.

Nu sätter vi fokus på kvinnan. Det är nödvändigt, definitivt nödvändigt – inte för att beskriva en eländig situation, den är väl känd, utan som en uppmaning. Klasskampen behöver sina kvinnor, utan dem blir den halv. Kampen för en annan politik, för en politik som sätter omsorg, humanitet och solidaritet före marknadskalkyler och maximal vinst, behöver sina kvinnor. Kvinnokampen behöver sina kvinnor – vem skall annars driva den?

Det är vårt budskap. Kom med i kampen!

Ledaren nr 10-2002

Vi kräver rätten att kunna försörja oss på vår lön!

**Vi kräver 1000 kronor utöver avtalet i år! Löneupp-
roret bland Kommunals medlemmar i vården sprider sig. Denna vecka går städare och undersköterskor inom primärvården i Fyrbodalen ut i en löneprotest.**

– Det jäser totalt hos alla anställda, säger Mona Roos, undersköterska från Sotenäs och samordningsansvarig för primärvården inom Kommunal och MBL-förhandlare. Vår protest är ett uttryck för att det arbete som utförs av folk som är välutbildade inte ska ses som en bisyssla för kvinnor som redan är försörjda.

– Många av våra medlemmar i vården har påtvingade deltid, särskilt här i norra Bohuslän, säger Carina Christensen, undersköterska i Uddevalla och samordnare för Kommunal i Fyrbodalen.

Fyrbodalen, som omfattar norra Älvsborg och norra Bohuslän, är en enhet inom den stora och byråkratiska apparat som utgör Västra Götalandsregionen.

– Här i Uddevalla är det många som jobbar på 60- eller 80-procenttjänster. Det går det inte att försörja sig på när heltidslönen ligger kring 15000 kronor. Det värsta exemplet jag sett är en städare som jobbar på en 10 procenttjänst, en annan har en 38-procenttjänst, berättar Carina Christensen.

Får inte betalt

Att åka runt och städa på upp till 10 arbetsplatser är hårt. Många får inte ens betalt när de åker mellan arbetsställen.

– En städerska hos mig har tre arbetsplatser. Hon tvingas resa på sin fritid mellan dessa. Och städerskorna har ofta bara mellan 13000 och 14000 kronor i månaden på fulltidstjänster, säger Mona Roos.

Just nu pågår årets löneörelse, som är andra året på Kommunals treåriga centrala avtal. Årets höjning ger 3,7 procent i löneökning, vilket ska fördelas individuellt.

– Vi har inte fått något större gehör för vårt krav på 1000 kronor utöver den centrala potten. Liksom kommunalarna i Falköping så kräver vi 1000 kronor också nästa år, säger Mona Roos.

De vårdanställda inom LO vill upp till industriarbetarnas nivå. I industrin har de ansvar för maskiner och de tjänar betydligt bättre än de vårdanställda som har ansvar för liv. För det ansvaret får Kommunals medlemmar inte betalt. Men det finns de som har mycket bra betalt.

– När regiondirektören Jan-Åke Björklund höjde sin lön med 10000 kronor, så motsvarade det 9 procent i löneökning, berättar Carina Christensen. Han tjänar över 100000 i månaden, självklart ifrågasätter vi sådana löner. Själva sliter vi åtta till halv fem, utan nästan något betalt.

– Därför kräver vi nu rätten att kunna försörja oss på vår lön.

Proletären träffar de båda undersköterskorna på måndagen. Två dagar senare på onsdag, då denna veckas Proletären redan gått i tryck, ska Kommunals ombud bland undersköterskorna och städarna inom primärvården i Fyrbodalen offentliggöra sina lönekrav. Detta är bara början på den nödvändiga lönekampen.

– Om vi inte får upp lönerna i år så ska vi jobba för att säga upp det centrala avtalet tredje året. Det jäser så mycket bland medlemmarna så jag tror att det finns stora möjligheter, säger Mona Roos.

Parat med missnöjet med arbetsgivarens oförståelse inställning till det berättigade lönekravet på 1000 kronor över avtalet så finns det ett kraftigt missnöje mot ledningen inom Kommunal.

– Vi protesterade direkt när treårsavtalet var skrivet. Vi skrev och protesterade till de ansvariga, ordförande Ylva Thörn och avtalsombudsman Jan Sjölin, säger Mona Roos.

Kommunal hävdar att treårsavtalet är ett golvavtal, att den stipulerade procentsatsen 3,7 är minsta höjning, men arbetsgivaren behandlar det som ett tak.

– Lyckas vi få fram en enda krona extra på de lågavlönade kvinnorna så är det andra som får stå tillbaka, berättar Carina Christensen.

– Det är faktiskt så att vårt eget förbund satsar mer på männen. Men det är inte karlarna som får för mycket det är vi som får för lite, säger Mona Roos.

– Klasstänkandet lever kvar och dessutom står vi längre ner för att vi är kvinnor. Vi skulle ligga på samma nivå, och så har vi ju det här med deltid som ger oss en ännu lägre nivå, säger Carina Christensen.

Förutom lönekampen är Kommunalarna i Fyrbodalen engagerade motståndare mot den pågående privatiseringen inom primärvården i Västra Götaland. Tre vårdcentraler har privatiserats i Trollhättan och en i Ljungskile, men i Tanum lyckades de nyligen stoppa en upphandling.

– Vi kräver lika vård för alla. Det går inte att förena med vinsttänkande, säger Mona Roos.

Personalen drabbas vid privatiseringar

Dessutom drabbas undantagslöst personalen vid privatiseringar. De privata vårdcentralerna drivs med färre personal. Ett annat argument mot privatisering är att meddelarfriheten beskärs.

– Glöm inte att de privata när som helst kan läggas ner. Och det är de som är kvar i den offentliga vården som får de tunga och besvärliga fallen, säger Mona Roos.

Samtalet kommer in på frågan om individuella löner, vilket förordas av Kommunals ledning.

– Vi har det och vi kan bara gilla läget tills vi får något annat, säger Mona Roos.

– Det finns ingen anledning alls att ha olika löner. Varför värdera den ena mot den andra. Ge oss en lön som vi

kan försörja oss på, säger Carina Christensson.

Vi avrundar med att återknyta till frågan om lönekampen och hur ska den kunna föras framåt.

– Många tror att vi kvinnor inte kan kämpa, men nu har vi inget val, säger Carina Christensson.

– Fredsplikten måste bort. Vi ska föra våra lönekrav un-

der hot om strejk. Våra medlemmar tycker att facket är för flata, säger Mona Roos.

– Jag menar att om Kommunal ska överleva som fack så måste vi ta kamp, annars kan vi lägga ner verksamheten.

nr 11-2002

Visst finns pengar till höjda löner!

■ I förra veckan sa Kommunal upp löneavtalet för en majoritet av sina medlemmar. Och genast är den kapitalistiska ekonomins moraliska väktare ute och höjer sina varnande fingrar. De får det att låta som om en höjning av dessa kvinnolöner skulle vara ett hot mot allas vår säkerhet. Vi får lönespiraler och inflation. Och inflation är, som alla vet, det värsta som kan hända.

I Svenska Dagbladet hänvisar en ledarskribent till en rapport från Konjunkturinstitutet som säger att lönerna bara får öka med några procent om vi inte ska drabbas av lägre sysselsättning och utebliven produktion.

Skribenten menar också att kommunals medlemmar lägger ytterliga börda på de kommuner som har svårt att få ekonomin att gå ihop. Undersköterskor och annan kommunal personal måste alltså ta sitt ansvar och inte kräva för mycket av den gemensamma kakan.

*

Men vem är det som lägger beslag på kakan? I Konjunkturinstitutets rapport pratas mycket om att företagets vinster inte får bli ohållbart låga. Vem bestämmer vad som är ohållbart låga vinster? Ohållbart kan väl knappast betraktas som ett vetenskapligt begrepp ens för ekonomerna. Och under stora delar av 1900-talet har de svenska företagen haft betydligt lägre vinstandel än vad de har nu. Om man skrapar lite på ytan så visar det sig att det ohållbara definieras av dem som har makten.

I en artikel i Aftonbladet i förra veckan menar LO:s chefsekonom Dan Andersson att lönenivån i Sverige alltmör bestäms av social bakgrund, det vill säga klass, kön och etnicitet, och allt mindre av kunskap och produktivitet.

Vad gäller kvinnolönerna inom kommunal är detta plågsamt tydligt. 1982 hade en kommunalarbetare 91 procent av en industriarbetares lön. 2001 var kommunalarens lön bara 84 procent av industriarbetarens. Mellan 1980 och 2000 ökade näringslivets toppar sina inkomster från 9 till 46 gånger en industriarbetares lön.

Vem är det som kräver en orimligt stor del av kakan? Ja, inte är det Kommunals medlemmar.

Som sagt. Lönen bestäms alltmör av faktorer som klass och kön. Och inte av produktivitet. I så fall skulle kvinnor inom vården vara bland dem som fått de största löneökningarna de senaste tio åren. Kvinnor inom vården har ökat sin produktivitet så mycket att det har gjort dem sjuka.

Bland unga arbetarkvinnor tredubblades under 1990-talet andelen som led av ängslan, ångest eller oro enligt en ny rapport från LO. Sömnbesvär, återkommande huvudvärk, ångest och oro är störst bland kvinnliga arbetare och

minst bland manliga tjänstemän.

Belastningsskadorna ökar kraftigt bland äldre arbetarkvinnor. Bland manliga arbetare och tjänstemän är ökningen mycket liten eller obefintlig.

Klass och kön, alltså. Vem är det som ska stå tillbaka och vilka är det som behöver högre lön och mer fritid?

*

I debatten i media efter att Kommunal sa upp sitt avtal har förståsigpåare gett sken av att vi bara har att välja mellan låga löner och hög arbetslöshet. Är det ett val vi måste acceptera?

Nej, nej, nej, måste vi skrika. Vem som ska ha vad och hur mycket i samhället bestäms nu som alltid av makt och politik. Vem som har makt att roffa åt sig på andras bekostnad. Detta oavsett om samhällsekonomerna får sitt skitsnack att låta som vetenskap.

När kvinnorna i Kommunal får höra att de ska ta sitt ansvar och inte kräva löner som inte är samhällsekonomiskt hållbara måste vi fråga oss vem som bestämmer vad som är samhällsekonomiskt hållbart.

Är det samhällsekonomiskt hållbart att en hel generation kvinnor sliter ut sig i vården för löner som inte tillåter rekreation och sedan tvingas gå i pension när de är femtio?

En undersköterska i kommunen tjänar idag i genomsnitt 15 600 kronor i månaden. Detta förutsatt att hon har en heltid, vilket bara 77 procent av undersköterskorna har. Hans Lindberg, han på Konjunkturinstitutet som har skrivit under rapporten som säger att löneanspråken måste sänkas, tjänar 60 000 kronor i månaden. Hur fan kan han med?

Hur kan någon försvara att arbetarkvinnor inte tjänar lika mycket som arbetarmän? Och hur kan man försvara att arbetare har löner som inte ens täcker maktthavarnas klädkonton?

Visst finns det pengar. Det gäller bara att ta dem från rätt ställen. Den nye socialdemokratiska ministern Jan O Karlsson har en inkomst efter skatt på omkring 120 000 kronor i månaden. Vi kan börja med honom.

Jämställdhetskrönikan nr 44-2002

Rädda Vården i Örebro:

Vi måste ta strid och bekämpa försämringarna

Christina Köhlström och Susanne Elmersson är taleskvinnor för organisationen "Rädda Vården" i Örebro. Christina Köhlström är sjuksköterska och Susanne Elmersson är undersköterska, men studerar just nu till sjuksköterska. Proletären har bitt dem berätta om "Rädda Vården".

Susanne berättar att "Rädda Vården" har sitt ursprung i kampen på hennes arbetsplats Skäpplandsgården.

– Vi tog strid mot nedskärningar och schemaförsämringar, och efter diverse lokala protester och uppvaktningar i kommundelen, manifesterades och utvidgades det med en demonstration centralt i Örebro, på temat: "Nu får det vara nog!"

– Tillsammans med de kontakter vi fått samlades vi för att resonera oss fram till hur vi skulle gå vidare. Till att börja med var det bara Kommunals folk som arbetade i kommunens äldreomsorg.

– Man kan nog säga att våra första möten ganska snabbt fick litet av kafferepskaraktär över sig. Samtidigt som vi försökte att samla Kommunals medlemmar inom den kommunala äldreomsorgen pågick också försök att samla och ena sköterskor till motstånd. Eftersom vi ganska snabbt insåg att allt har ett samband blev, och är, vårt mål att vi ska försöka samla vårdfolket i bred mening, oavsett om de är anställda i kommunen eller landstinget, och oavsett yrkestillhörighet.

Ett avgörande drag

– Jag tror det var ett avgörande och lyckat drag.

– Våren 1999 beslöt vi oss för att bilda "Rädda Vården". Vi gick ut med ett presentationsblad till de vårdanställda, där vi lyfte fram situationen inom vården och för oss anställda. Vi presenterade också våra krav, exempelvis: "Rejäl lönelöft", "Inga privatiseringar – vården i offentlig regi". Detta mynnade ut i ett torgmöte, där vi samlade cirka 100 personer.

– Därefter har vi genomfört namnsamling med efterföljande uppvaktning av landstingsråd och kommunalråd. Vi har haft offentligt möte för att mobilisera och dra mer folk till oss. Mellan dessa aktiviteter har vi haft möten, där vi kunnat komma samman och dryftat erfarenheter mellan oss, men också planerat de utåtriktade aktionerna. Hela tiden har det dykt upp nya ansikten, vissa har fallit bort under resans gång, jag tror att vi åtminstone varit ett femtiotal som någon gång dykt upp. Kärnan har hela tiden varit omkring tio personer.

□ Vilka är era kommande planer?

– Under våren ska vi försöka få lite fastare struktur och bilda en formell förening förstås med namnet "Rädda Vården", berättar Susanne. Vi kommer att ta ut en liten medlemsavgift. För att bekantgöra detta kommer vi på nytt att

gå ut till vårdfolket. Huvudsidan blir nu dels behovet av att gå samman, och att ansluta sig till oss. Men vi kommer också att lyfta fram våra usla löner och krav på rejäla lönelöft. Innan vi ger oss ut planerar vi att hålla en presskonferens för att ge litet eko och intresse för saken.

Christina eldar upp sig under intervjuens gång, när hon minns tillbaka.

– Jag kände helt enkelt att man måste göra något, säger hon. Situationen började bli mycket allvarlig, man var tvungen att ta tag i sakerna själv. Facken gjorde ingenting, och politikerna beslutar saker som är helt uppåt väggarna.

– Personal mår dåligt, jag som jobbar nära vårdgrupperna märker det, cheferna har ingen kontakt med basen, de omorganiserar hela tiden. Omorganisationer som inte är genomtänkta därför att man inte känner till de praktiska realiteterna.

Christina har erfarenheter av privat vård.

– Ja, säger hon. Jag jobbade på ett privat boende i tre år.

Hon sammanfattar den tiden så här:

– Det drogs ned på personalresurser.

– Många timanställda som man bollade med hur som helst.

– Personal som hade liten tjänstgöringsgrad trots önskan om att få jobba heltid.

– Uppgifter som skulle göras och som man inte hann med på arbetstid, kände man sig tvingad att utföra på sin fritid.

– Fjäsk för chefen.

– Det skapades informatörer som fick speciella fördelar.

– Kommunen betalade pengar för den vård som skulle utföras. Men boendet utförde inte sina skyldigheter som det fanns beslut om att göra.

Måste kämpa

Christina menar att vinstintresset skapar och bäddar för en sådan miljö.

– Idag ser vi samma tendenser inom det offentliga, menar Susanne. Se bara kraven om ökad lojalitet till arbetsgivaren. För att inte tala om ledarskapet, som är en katastrof. Korttidsanställningar är oerhört utbredda, medvetet splittas grupper, svåra händelser tystas ned. I ett sådant klimat minskar givetvis ansvarskänslan bland personalen.

– Vår lojalitet ligger ju hos vårdtagaren, man måste handla utifrån patientens väl och ve.

– Men det är ett jävla kämpande, säger Christina. Vi måste kämpa mot biståndshandläggare, chefer, sjukvårdsapparaten som skickar hem patienter i för tid samt sköterskor från bemanningsföretag som bara jobbar med punktinsatser.

Det var inte så längesedan som Christina kallades in till chefen för en uppsträckning, när hon slogs för en kollega som man flyttat än hit och dit.

– Därför är det skönt att "Rädda Vården" finns, skönt att

känna att det finns fler, skönt att känna stöd, de slår ned dig annars.

☐ Hur har ni konkret känt det stödet?

– Vi märker det när vi varit ute bland de vårdanställda. De allra flesta tycker som vi, de delar vår uppfattning och våra krav. Problemet är aktiviteten. En del kommer till möten, men det aktiva steget är lite svårt att ta.

Starkare av kollektivet

Susanne understryker att i ett kollektiv blir man starkare.

– Det är hur viktigt som helst för framtiden att det finns folk i verksamheten som vågar sticka upp, vågar ifrågasätta. Vi kan inte sluka alla beslut uppifrån, man måste ha kraft att ifrågasätta, annars blir det tystnad och folk anpassar sig. Det är förödande, för vi kommer att få se mer neddragningar, konjunktur Anpassad arbetstid, fackliga rättigheter kommer att inskränkas. Motsättningar och splittningar bland personalgrupper riskerar att öka, personalen tappar ansvarskänslan känner sig alienierade. Allt drabbar ju till sist tredje person, patienten.

– Något som upprör mig särskilt mycket, säger Christina, är hur man behandlar personalen närmast patienterna. Man tycks tro att de inte kan något. Man skiter i baspersonalen, ser dem som en producerande enhet och som en schemarad som bara är att byta ut. Naturligtvis förlorar dessa både självständighet och självkänsla om man inte möts av tillit. Kommunals kvinnliga medlemmar är inte dumma i huvudet.

– I sina privatliv tvingas man livsavgörande och viktiga beslut. Men på sin arbetsplats blir man inte sedd, lyfts inte fram, behandlas som ett barn.

– Detta ökar ju naturligtvis risken för övergrepp, som vi kunnat läsa om den sista tiden.

– Mot detta krävs motbilder. Det är därför som det är viktigt att "Rädda Vården" finns. Det är viktigt för självkänslan.

– Vår uppgift, menar Susanne, är att visa att det går att göra motstånd med ganska enkla medel. Vi måste lokalt se till att skapa aktivitet.

– Vi vet idag att vi är en nagel i ögat på byråkrater och beslutsfattare, det är inte lika lätt att fatta beslut som slår mot personalen, vi kan bromsa den negativa utvecklingen till en del. Vi vet att det talas om oss i kafferummen. Vi har också fått kontakter och varit med och stöttat enskilda protestaktioner på annat närliggande håll, exemplet sprider sig.

Måste lyfta frågan

– Men vi får inte glömma bort att lyfta frågan, försöka se sammanhangen, för i grunden handlar det om EU:s folkfientliga politik.

☐ Till sist, är det något ni skulle vilja skicka med till andra kvinnor i vården genom vår tidning?

– Ja, säger Christina, det kan kännas trögt ibland. Men som sagt man måste kämpa mot den här eländiga utvecklingen och privatiseringarna inom vården. Det är bara så att vi måste försöka ta tag i det själva. Ibland när det känns lite tungt brukar jag tänka på, att skulle jag låta bli, skulle min självrespekt allvarligt påverkas.

Susanne fyller på.

– Vi måste lita till oss själva, annars riskerar det att bli

tyst. Det är ju inte bara kampen för ens arbetsvillkor som är viktiga, ser man det ur arbetande kvinnors situation i en litet vidare mening riskerar slakten av offentlig sektor att slänga oss tillbaka till en situation som skulle vara förödande för oss kvinnor.

nr 12-2002

Klass och kön bestämmer din hälsa

Att hälsan är klassmärkt är ett gammalt välkänt faktum bland arbetare av båda könen. Nu finns det färskta siffror som visar att den klassmärkta ohälsan i arbetslivet ökat dramatiskt under det nyliberala systemskiftet. Men också att ohälsan är könsmärkt. Kvinnor drabbas värst.

De största ohälsoproblemen finnsi vård och omsorg, i tillverkningsindustrin och skolväsendet. Tre grupper i befolkningen ut-kristalliseras som värst drabbade. Kvinnor som arbetar i vård och omsorg, män i tillverkningsindustrin och kvinnor över 50 års ålder.

Den statliga utredningen, som kallas Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet (HpH) ger en bild av den ökande ohälsan i arbetslivets Sverige som väl överensstämmer med den bild av kon-sekvenserna av EU-anpassningens och systemskiftets 90-tal som vi gång på gång förmedlat i Proletärens spalter.

Utredningen tillsattes för att förklara och hitta åtgärder mot de kraftigt ökad kostnaderna för sjukskrivning. Tro nu inte att det automatiskt kommer något gott för arbetarklassen ur utredningen, tvärtom. Men det finns anledning att uppmärksamma några av resultaten från utredningens många studier av verkligheten.

Sjukskrivningarna ökar

Allmänt om ökande ohälsa:

- Antalet sjukskrivna längre än 365 dagar har ökat från 75000 till 120000 mellan åren 1997 och 2001.
- Under dessa år har antalet förtidspensionärer/sjukbidrags-mottagare också ökat från 423000 till 450000.
- Frånvaron från arbetslivet på grund av ohälsa motsvarar 800000 årsarbeten 2001, eller 14 procent av befolkningen i arbets-för ålder. Hälften av detta är sjukfrånvaro.
- Fram till 1980 var män mer sjuka än kvinnor. Nu har det för-ändrats. Kvinnornas sjukpenningdagar mer än fördubblades från 15 till 31 dagar åren 1997-2001, männens ökade från 9 till 17 dagar. Kvinnor äldre än 50 år har ett sjuktal på i genomsnitt 41 dagar.
- Kommunerna har nära 60 procents överrepresentation av helässjukskrivna anställda. Även förtidspensioneringen överskrider stort den genomsnittliga.
- Landstingen har också en hög helårssjukfrånvaro.
- Totalt sett svarar 25 procent av arbetsplatserna med den

fortsättning s 20

Snålheten bedrar visheten inom äldreomsorgen

■ ■ Vi lever allt längre och de äldre blir allt fler. Detta framställs som ett problem för samhället trots att det är en seger och något att glädjas åt. En seger som vunnits tack vare samhällets insatser för att förbättra våra bostäder, omsorgen om barnen, kosten och sjukvården. Att en överväldigande majoritet av pensionärerna dessutom upplever att de har en god hälsa och har möjlighet till ett aktivt liv är också glädjande.

■ ■ Hela 60 procent av de som är över 80 år klarar sig utan hemtjänst och bara 20 procent av dem bor i någon form av serviceboende. Våra gamla, som är beroende av hjälp, har det inte lika bra. Nedskärningarna under 90-talet har slagit hårt mot arbetarklassens äldre, framför allt mot dess kvinnor, men också mot invandrarna. Samhället blir allt mer segregerat och skillnaderna i ekonomi och hälsa ökar mellan olika klasser och grupper bland de äldre.

■ ■ Under 1900-talets andra hälft byggdes omsorgerna om våra gamla ut. De nordiska länderna hade en likartad utveckling av vård och omsorg, men skillnaderna mellan länderna ökar nu. 1997 var andelen äldre som fick hemtjänst Sverige en tredjedel av andelen i Danmark och knappt hälften av andelen i Norge.

Orsaken till dagens skillnader är att i Danmark har de inte lyckats genomföra någon skattereform som tvingat fram nedskärningar och i Norge har de sluppit EU:s nedskärningskrav.

Nära två tredjedelar av våra gamla är kvinnor och bara det gör att frågan om god äldreomsorg är en viktig kvinnofråga.

Alltmer sjukvård och äldreomsorg bedrivs i hemmet och detta bygger till stor del på de anhöriga som en resurs. Merparten av detta arbete utförs av kvinnor. Men det är också så att när kvinnorna själva blir i behov av hjälp, har många inte någon anhörig som kan hjälpa dem. Kvinnor lever i regel ensamma i flera år, som änkor, eftersom de har en längre medellivslängd och oftast är den yngre av makarna.

Finns det anhöriga får den hjälpberoende mindre hemtjänst. I Socialtjänstlagen står att om hjälpen kan "ges på annat sätt" så har kommunen inga skyldigheter. Det är en gummiparagraf, som det tänjs allt mer på. Många gamla kvinnor tvingas därför göra en alltför tung vårdinsats som anhörigvårdare.

Hårdare bedömning av rätten till hjälp samt de höga avgifterna är orsaken till att allt färre har hemtjänst. Allt fler med personer med låg inkomst avstår från hjälpen. I många kommuner får man inte alls hjälp med städning längre. Där tvingas pensionärer och handikappade att köpa hjälpen av ett städbolag, om de inte har anhöriga som hjälper till, och det har de flesta inte råd med. Detta är något som det inte finns något politiskt stöd för bland de äldre.

Vill ha offentlig hjälp

Uppemot 90 procent av dem vill hellre ha offentlig hjälp än hjälp av anhöriga, frivilligorganisationer eller privata alternativ. Så gott som alla kvinnor är positiva till kommunal hjälp och negativa till anhörighjälp. Våra gamla kvinnor har slitit mycket i sin dag och vill väl varken se sina döttrar dubbelarbета eller tvingas ligga dem till last.

För 20 år sedan flyttade man till ålderdomshem för att man önskade mer trygghet. Den rätten finns inte längre. Nu får man inte plats i serviceboende förrän man är inkon-

tinent, sängbunden och har behov av hjälp med allt eller när anhöriga absolut inte längre orkar med den ständiga tillsynen.

De äldre på sjukhem och andra serviceboenden har i dag ett mycket större medicinskt och omvårdnadsmässigt behov än innan ädelreformen genomfördes 1992. Trots detta är tillgången på sjuksköterskor och läkare mindre. Det är istället hemtjänstens vårdpersonal som tvingas ta ansvar för mycket av den medicinska vården och bedöma när de behöver tillkalla hjälp. Att mer än hälften av alla anställda inom äldreomsorgen saknar vårdutbildning blir då självklart ett stort problem.

Jag upplever varje dag i mitt arbete att alla statistiska fakta stämmer med verkligheten. Jag möter gamla kvinnor som känner sig förnedrade och trampade på när de nekas den hjälp de behöver eller inte har råd med avgifterna. Detta är nytt! De ger uttryck för en vrede jag tidigare inte har sett.

Tvingas slita

De har inte råd att unna sig något. Inte ens att köpa julklappar till sina barnbarn. De tvingas slita med att sköta sitt hem, handla och laga mat, fast de inte längre orkar. Då ska ni veta att det är lika tungt, som att arbeta i trädgården eller gå en längre promenad!

Jag möter kvinnor, som levt kvar i äktenskap som de borde lämnat för länge sedan, som tvingas vårda den man som förnedrat dem genom livet. Det är den sjuke eller handikappade som själv måste söka vård eller annat boende och vägrar han detta har hon inget val.

För ett tag sedan hjälpte jag en 64-årig kurdisk kvinna att söka förtidspension. Hon var sjuk redan när hon kom till Sverige för fem år sedan och levde nu på socialhjälp. När hon fick svar från försäkringskassan förstod hon inte beskedet, så hon bad mig förklara.

Hur förklarar man att hon beviljats förtidspension till summan av 0 kronor? Eftersom hon var sjuk när hon kom

till Sverige skulle hon ha pensionen från sitt hemland som hon flytt ifrån!

En handikappad kvinna, som var rädd att maken inte skulle orka, ringde kommunen och frågade om de kunde få hjälp med städning, eftersom han fortfarande arbetade. Hon fick då svaret att de i så fall skulle debiteras dubbelt eftersom kommunen räknade det som att de städade för två. De städade för henne och maken, trots att det bara var en lägenhet!

Hon tackade nej. Det visade sig senare att maken hjälpte henne med allt, att hon bara orkade gå några steg. Att hon satt i blöjor i soffan hela dagen, med fil, frukt och Ramlösa tills han kom hem trött på kvällen och lagade mat. Att få hjälp med städning var väl det minsta de kunde begära!

Större vårdbehov på sikt

I dagens äldreomsorg bedrar verkligen snålheten visheten. Att de gamla allt mer sällan får hjälp med städ och inköp ger större vårdbehov på sikt ser jag ofta prov på. Ett vårdbiträde observerade att en av hennes vårdtagare inte längre gjorde inköpslistor efter sina matvanor, så hon började hjälpa henne med det, samtidigt som hon rapporterade sina iakttagelser till teamet.

Genom att hon tidigt hade fångat upp en demensutveckling, så kunde kvinnan få kontinuerligt ökat stöd allt

eftersom hon blev sämre. På så vis klarade hon att bo kvar hemma på ett värdigt sätt tills hon gick bort.

Hade hon inte haft hjälp med städ och inköp, av en person som lärt känna henne, så hade hon hunnit bli mycket dålig innan problemen uppdagades och det hade blivit mycket svårt att bedöma vad som hade varit rätt insatser för henne. Som så många andra kvinnor var hon ensam, några nära anhöriga hade hon inte längre.

Sjukhusen agerar alltmer cyniskt i sin jakt på vårdplatser nya patienter som behöver läggas in och i sin jakt på pengar. En kvinna skrevs ut utan att man kollade om hon klarade sig utan syrgas. Hon dog efter 12 timmar.

Även cancersjuka skickas idag mot sin vilja till kommunens serviceboende, trots att de har rätt att få dö på sjukhus om de önskar. Allt för att sjukhuset kräver betalning av kommunen och kommunen inte vill betala. Detta är avskyvärt och kriminellt!

Detta var bara ett axplock ur verkligheten. Vi som jobbar i vården har tusentals exempel på hur nedskärningarna slår mot våra gamla, men också hur det tär på oss, som tvingas att göra ett allt sämre jobb.

När hemtjänsten byggdes upp så beviljade en handläggare ett visst antal timmar och sedan försökte man hitta en hemsamarit där personkemin stämde med den som skulle få hjälpen. Vilka sysslorsom utfördes var en sak mellan hemsamariten och den äldre.

Till skillnad från annat lönearbete skedde det i omsorgstagarens hem och arbetet liknade det annars obetalda hushållsarbetet. Arbetet var självständigt och utfördes oftast av husmödrar med ett socialt engagemang.

På 80-talet inleddes den ekonomiska åtstramningen. Politikerna har lyssnat på ekonomer och konsulter och har förändrat omsorgsarbetet till en form av löpandebandsystem. Ekonomi och effektivitet är det enda som gäller.

Målet med verksamheten kan man glömma. Det viktiga för personalen är att följa schemat och inte glömma någon vårdtagare eller syssla. Det sociala och personliga får allt mindre utrymme.

Genom den ökande privatiseringen av äldreomsorgen håller den på att förvandlas till en "produkt" som säljs på fattigauktion! Den med lägst anbud ska dessutom tjäna pengar på vården.

Eget förnuft och egna känslor

God omsorg förutsätter att den som utför arbetet har möjlighet att använda sitt eget förnuft och sina egna känslor. Arbetet är en svår balansgång mellan självbestämmande för den gamla och un-derlåtenhet att hjälpa. Vårdpersonalen har ett personligt ansvar för våra gamlas välbefinnande.

Det krävs både stort praktiskt och teoretiskt kunnande, men framför allt förmåga att se och erkänna vårdtagaren som unik människa och anpassa hjälpen efter hennes behov, önskningsrutiner, vanor – och ovanor. En detaljstyrd arbetsordning över vad man får och inte får göra är oförenligt med god omsorg.

Personalen blir alltmer pressad och sjukskrivningarna ökar lavinartat. Allt fler lämnar vården. Problemet är inte att få personal som vill arbeta med människor. Det är stressen, det tunga jobbet och dålig lön som är orsaken till att allt färre söker vårdutbildningar.

Fler utan hemtjänst

■ Bland äldre mellan 75 och 79 år som behöver hjälp med alla hushållsgöromål ökade andelen utan hemtjänst från 46 procent 1988 till hela 70 procent 1994. 80 procent av all vård och omsorg utförs av anhöriga.

Mindre hjälp

■ Hjälpen till de som behöver hjälp högst två timmar per vecka minskade mellan 1988 och 1994 med 26000 personer. För den kommunala omsorgen hade den sammanlagda hjälptiden endast varit två procent högre om de hade fått fortsatt hjälp. En mycket marginell ekonomisk vinst har inneburit en stor förlust i förebyggande insatser och trygghet.

Fler vårdas hemma

■ Allt fler vårdas i hemmet i livets slutskede. Andelen som avlider på sjukhus har minskat från 53 procent till 41 procent mellan 1990 och 1995. Allt fler avlider bara någon dag efter de skickats hem, ändå kallas de "medicinskt färdigbehandlade". Kvinnorna har högre sjuklighet än männen, ändå får de mindre vård.

Många under existensminimum

■ Var femte ensamboende pensionär hamnar under socialbidragsnormen när hyran är betald. Var tredje som har hemtjänst hamnar under normen när de betalt hemtjänstavgiften.

”Viktigt med offentlig barnomsorg”

En grundläggande förutsättning för jämställdhet är att kvinnan har möjligheter till egen försörjning. Och om kvinnan ska lönearbeta blir barnomsorg en nödvändighet.

Proletären har träffat två kvinnor som arbetar med barnomsorg och har tackar kring hur kvinnan är beroende av att samhället tar ansvar för barnen.

Marit Kalleson har varit förskollärare sedan 1975 och jobbar idag på en förskola i Angered i Göteborg.

– Det var ett givet yrkesval för mig, säger hon. Och eftersom det var just på 70-talet som barnomsorgen byggdes ut fick jag möjlighet att utbilda mig.

Ingrid Nilsson började som dagbarnvårdare när hennes barn var små på 80-talet och tyckte att det var så roligt att hon fortsatte som barnskötare. Just nu håller hon på att utbilda sig till förskollärare.

– Jag får ut mer av detta än av andra jobb jag har haft. Man får tillbaka så mycket av barnen. Många som är i barnomsorgen idag är nog ganska less på grund av alla nedskärningar men jag har inte hunnit tröttna.

Vi pratar om varför det är viktigt för kvinnans ställning att ha ett jobb.

– Det är viktigt att kunna försörja sig själv, slår Ingrid fast. Och att få träffa arbetskamrater och ha ett liv utanför hemmet.

– Lönearbetet är nyckeln till att se sig själv i en samhällelig gemenskap, menar Marit. Kvinnor måste lönearbeta för att kunna organisera sig fackligt och politiskt. Det får jättestor betydelse för kvinnans ställning i samhället i stort.

Ingrid håller med om att jobbet gör att man känner sig betydelsefull i ett större sammanhang och betonar den egna försörjningen.

– Det handlar om kvinnans självständighet. Att kunna lämna sin man om det inte fungerar. Min mamma var hemma och uppfostrade fem barn. Hon var helt beroende av matpengar från pappa.

Båda tror också att det skulle bli väldigt ensamt att bara gå hemma och vara mamma. Ingrid minns att hon kände sig isolerad när hon var föräldraledig.

– Man blir isolerad i tanke och handling, fyller Marit i.

Klassfråga

De tycker det är viktigt att barnomsorgen drivs i offentlig regi. Det är en klassfråga. Särskilt idag när barnomsorgen hotas av nedskärningar och försämringar.

– Idag ökar klyftorna mellan fattiga och rika i hela samhället, säger Ingrid. De som står på ”rätt sida” klyftan vill inta att deras barn ska trängas ihop i för stora barngrupper. De vill välja egna förskolor med särskilda inriktningar. De bryr sig inte om oss andra. De vill ha valfrihet för egen del men inte att det ska bli bättre för alla.

– Klasskillnaderna är tydliga, fortsätter Marit. Det är LO-kvinnorna som tydligast står bakom en stor offentlig sektor. Arbetarklassen vill ha en skattefinansierad offentlig sektor för alla.

– Folk betalar gärna skatt om det går till rätt saker, menar Ingrid.

De är båda kritiska till den så kallade pigdebatten.

– Visst borde mer av det obetalda hemarbetet bli lönearbete, tycker Ingrid. Men lösningen för folk i allmänhet är inte pigor. Vi vill ha kollektiva lösningar som billiga och bra matsalar i bostadskvarteren.

– Pigor är medel- och överklassens krav, säger Marit. De kan välja att ha en piga. Men för arbetarklassens kvinnor är det ingen lösning varken att anställa en piga eller att bli piga själv.

Marit tycker att de nådskärningar inom barnomsorgen som har genomförts i EU-anpassningens anda är ett stort steg tillbaka, inte minst för kvinnan.

– Eftersom kvinnan är den i familjen som oftast tjänar minst är det hon som får stanna hemma när barnomsorgen inte fungerar.

Marit tror också att det är kvinnorna som lättast känner oro över att lämna barnen på ett stökigt dagis.

– Men vi vill aldrig tillbaka till hur det var innan barnomsorgen byggdes ut, fortsätter hon. Jag tror inte att vi kommer att släppa den viljan.

Hon blir upprörd när hon tänker på hur barnomsorgen sköts idag. Med alltför stora barngrupper och personal som blir sjukskrivna på grund av utmattnings. Det går inte längre att följa läroplanen.

– Och så vet man hur det skulle kunna vara. Hur enkelt de egentligen är. Kunskapen finns. Vi vet att stora barngrupper ger fler barn med problem. Vi vet att barn som inte kan svenska kräver mer personal. Det borde vara en demokratisk rättighet.

Marit säger också att det finns pengar i samhället för att bygga ut barnomsorgen. Men att de har hamnat i fel händer.

– En del skyller också på att det inte finns någon personal. Men visst skulle folk vilja jobba med vård och omsorg om villkoren var rimliga.

– Det finns ju gott om arbetslösa som skulle kunna ta hand om våra barn, flikar Ingrid in. Om arbetet hade värderats mer lönemässigt skulle det också vara lättare att känna yrkesstolthet. Men idag har man lägre lön ju mindre barnen är. Ändå vet man hur viktiga de första åren i barnets liv är.

– Det gäller att jobba på två sätt samtidigt, säger Marit. Dels att göra ett så bra jobb som möjligt och dels att bekämpa orättvisorna. Vi måste visa hur bra det skulle kunna vara.

Kortare arbetsdag

Och en bra barnomsorg är inte tillräckligt för Marit och Ingrid. De kräver även kortare arbetsdag så att föräldrar kan umgås mer med sina barn.

– Vi jobbar för mycket, tycker Ingrid. Det är värdefullt att ha tid för sina barn. Många tycker nog att det är kämpigt att dra iväg med barnen till dagis på morgonen. Därför blir för långa för barnen.

Men 6 timmars arbetsdag är också ett kvinnokrav.

– Det är kvinnor som arbetar i offentlig sektor med de mest krävande jobben. Och det är kvinnan som jobbar mest hemma. Det är inte konstigt att många kvinnor tar slut och blir sjukskrivna.

Men Marit och Ingrid tycker inte att det är någon lösning att kvinnor slutar jobba helt.

– Vi lever på 2000-talet nu, säger Marit. Att vi ska kunna försörja oss själva är stort och viktigt och borde vara självklart vid det här laget.

Och för de allra flesta kvinnor är detta en självklarhet som kräver en fungerande offentlig barnomsorg.

nr 17-2002

Om dammråttor, diskborstar och politik

Är det verkligen något att skriva om? Är inte hushållsarbetet en privat fråga? Eller handlar det om politik? Eller rent av om samhällsekonomi?

Vi är vana att betrakta det som sker innanför ytterdörren som högst privat. Bara när familjelivet urartar till miss-handel – och knappt ens då – blir det en samhällsfråga.

Vem tjänar på det synsättet?

Som det mesta har även hemarbetet blivit statistik. Nationalekonomen Agneta Stark har gjort ekonomi av statistiken och visar att kvinnors obetalda hemarbete är den största sektorn i svensk ekonomi. Mätt i antal timmar. På andra plats kommer mäns betalda arbete, därefter kvinnors betalda arbete och sist mäns obetalda arbete. Det här arbetet redovisas inte i BNP och inte i tillväxtökningen. Men det utförs och det finns.

Det finns dom (män) som säger att kvinnofrågan dog med konservöppnaren. Antagligen menat som skämt, men ändå inte särskilt kul och framförallt mycket okunnigt.

Det man menar är förmodligen att hemarbetet nu blivit så lätt. Men fakta är att vi lägger ner lika mycket tid på städning idag som för trettio år sedan.

Fakta är att det går åt lika många timmar till tvätt och strykning i hemmet som till jordbruks, skogs- och fiskerieringen. Matlagning, bakning och disk tar mer tid än hela tillverkningsindustrin, el-, VA- och gruvnäringarna tillsammans. (SCB:s "Lathund om jämställdhet")

När en kvinna gifter sig eller flyttar ihop med en man ökar den tid hon lägger ned på hushållsarbetet, medan mannens minskar.

Hemarbetet minskar inte

I familjer med heltidsarbetande kvinnor har den tid som används till hemarbete inte minskat sedan 30-talet. I genomsnitt använder svenska kvinnor fyra år av sitt liv till städning. (Nyberg: "Teknik kvinnornas befriare?")

Sammanlagt har dock män och kvinnor har ungefär samma veckoarbetstid. Men kvinnor arbetar mer obetalt. I en familj med barn i förskoleåldern arbetar kvinnan i genomsnitt 50 timmar obetalt och mannen 25. (SCB)

Det är alltså inte lite tid och arbete det handlar om. Hur detta är organiserat och fördelat kan aldrig vara en privatsak. Att så stor del av kvinnoarbetet är obetalt får både ekonomiska och politiska konsekvenser. För att klara denna arbetsbörda "väljer" många kvinnor att arbeta deltid. Ett naturligt "val" eftersom de (oftast) tjänar minst. Det innebär att kvinnornas svagare ställning på arbetsmarknaden bibehålls, att det blir svårare att få fasta jobb, att de låga kvinnolönerna konserveras. Kvinnorna är ju ändå inte

"huvudförsörjare". För kvinnors framtida pensioner är det en ren katastrof. Den genomsnittligt intjänade pensionspoängen var 1997 4,4 för män och 3,4 för kvinnor.

Den här arbetsfördelningen får också konsekvenser för kvinnors hälsa och fritid. Undersökningar visar att kvinnors halt av stresshormoner ökar vid arbetsdagens slut, när det är dags att gå hem till vad som borde vara vila och rekreation.

Det är svårare för småbarnsmammor att planera sin fritid. Kvinnors fria tid är mer uppdelad, den har mer karaktären av jourtid, som pauser mellan andra aktiviteter som inte är så lätta att skjuta upp. Mäns fria tid är mer sammanhängande och de tycks ha större möjlighet att sitta kvar relativt ostörda med tidningen eller framför TV:n. (SCB: "I tid och otid")

Att kvinnors fritid är så splittrad innebär också att det är svårt att få tid och ork för politiskt arbete.

Särartsfeminism

Men är det inte så att kvinnor gillar att pyssla och feja i hemmet? Är det inte så att de har en särskild fallenhet för potatisskalning, fönsterputs och barn? Att detta i själva verket mer är att betrakta som hobby än som arbete? Medan män då skulle vara mer skickliga på bilmekande, politiska resonemang och ekonomisk överblick.

Det finns en speciell sorts feminister som hävdar detta, de s k särartsfeministerna. De menar att kvinnor visst är lika mycket värda men att de har en särart som ska bevaras. Hälften av mänskligheten skulle alltså vara en särart – vad är då den andra hälften? Normalart? Nej, bevara mig!

Inte bara särartsfeminister hävdar kvinnors fallenhet för det enkla arbetet och den lilla världen. I tidningen Arbetsgivaren kunde man 1954 läsa följande: "Hemmafruar passar bäst för enformigt tempoarbete som ger tillfälle till småprat och konstruktiva tankar om hemarbetet." Kommentarer överflödiga.

Hur arbetsfördelningen mellan könen ser ut är ett resultat av de rådande produktionsförhållandena och av den för tillfället rådande kulturella överbyggnaden.

I en patriarkal struktur värderas kvinnors arbete lägre, oavsett var det utförs. Det ligger också i alla mäns intresse att behålla status quo, att kvinnan inte försvinner alltför långt från hemmet. Kvinnor har av tradition haft sin huvudsakliga arena i hemmet, det är sant. Men sant är också att arbetarklassens kvinnor i alla tider arbetat utanför hemmet. När det inte fanns barnomsorg lämnades barnen ensamma eller fick i värsta fall följa med till arbetet. Eller också gick kvinnan iväg till sitt arbete på tidiga morgnar

och sena kvällar. Ytterligare en variant var hemarbete, att kvinnor (och ofta även barn) utförde lönearbete i hemmet. Vanligt i exempelvis tändstickstillverkningen. I konfektionsindustrin förekom det ända in på 60-alet.

Hemmafrun historisk parentes

Men oavsett hur kvinnans förvärvsarbete organiserats har hon helat iden haft huvudansvaret för hem och barn.

Borgarnas hemmafruideal med köttbullsdoft och nyskurade trasmattor är av ganska sent datum, bara en historisk parentes. Men ändå låter vi det styra oss.

Vad ska vi då göra? Räcker det att vi uppfostrar oss själva, våra män och våra barn? Försvinner manssamhället om vi genomför total rättvisa vid fördelning av hemarbetet, inklusive avloppsrensning och bilvaxning?

Nej, om det skulle gå att uppfostra bort patriarkatet hade vi förmodligen gjort det för länge sedan, eftersom det är kvinnor som står för fostran och tillsyn av barnen.

Män ägnar i genomsnitt 15 minuter om dagen åt sina barn, kvinnor lite mer än det dubbla. Inom barnomsorgen och skolans lägre årskurser är det en övervikt av kvinnor. Så tillfällena till fostran har inte saknats.

Visst är det viktigt hur vi organiserar livet innanför ytterdörren. Men det räcker inte.

Starka krafter

Och det finns starka krafter som har intresse av att vidmakthålla den rådande maktbalansen. Männerna som grupp, för även de snälla och jämlika männen tjänar på systemet. Kapitalet. Politikerna. Och för överheten är det mindre hotfullt så länge vi ser hemarbetet som en privatsak och träter inom familjen istället för i den politiska debatten. Ut med diskborsten i politiken, helt enkelt!

Har då det oavlönade hemarbetet någon betydelse? Kan det organiseras annorlunda? Ja självklart har ett arbete av så stor omfattning en betydelse. Det handlar om arbetarklassens reproduktion, att kapitalet slipper undan en del av kostnaden för den. Frågan vi måste ställa oss är hur och av vem det skulle göras om det inte gjordes gratis?

För femtio år sedan var det självklart att kvinnor skulle vara hemma med sina små barn. Det fanns ingen garanti för en gravid kvinna att få behålla sitt arbete, och ordet föräldraledighet fanns inte. 1960 fanns det bara 10000 dagisplatser i hela Sverige.

Utbyggnaden av den offentliga barnomsorgen betydde oerhört mycket för kvinnors möjlighet att kombinera moderskap med förvärvsarbete under rimliga villkor. Något våra mormödrar inte ens kunde drömma om. Därför får vi inte låta tanken stanna vid här och nu. Idag när kapitalisterna tar tillbaka vad arbetarklassen kämpat sig till i form av reformer är det naturligtvis svårt att vara visionär – men det får inte vara omöjligt!

Hur skulle vi organisera arbete, boende och fritid om människors behov var utgångspunkten? Det är en spännande tanke.

Bromsa försämringar

I dagsläget handlar dock de politiska kraven mer om att bromsa ytterligare försämringar, att hindra ytterligare slakt av offentlig sektor. Det är ju trots allt existensen av en offentlig sektor som bidragit till den relativa jämställd-

het vi har.

Nu talas det mycket från politiker av alla färger om den informella sektorn, frivilligarbetet som ska träda in när stat och kommun träder ut. Det kan låta lite småtrevligt och oskyldigt, men är ett stort hot mot den generella välfärden och kvinnans jämställdhet. För vem är det som ska utföra detta arbete? Hur frivilligt blir det när den offentliga sektorn inte längre finns? Redan idag är det anhöriga som står för 80 procent av äldrevården. Kan vi göra mer?

Att försvara det vi har är alltså viktigt. Men också att ställa mer långtgående krav. En lagstiftad sänkning av arbetstiden med bibehållen lön skulle vara oerhört betydelsefull för att få en jämnare fördelning av ansvaret för hem och barn. Så länge kvinnor tjänar mindre än män kommer nuvarande ordning att bestå. En uppvärdering av kvinnolönerna är därför nödvändig. Det skulle stärka kvinnans ställning både på arbetsmarknaden och i hemmet. Den som tjänar minst i ett förhållande har nämligen så gott som alltid mindre makt.

Sex timmars arbetsdag med bibehållen lön! Höjda och rättvisa löner!

Först när vi har det kan man börja tala om verklig valfrihet – för båda könen. Då kan såväl män som kvinnor göra det de faktiskt är bäst på. Inte vad de förväntas vara bäst på.

nr 15-2002

Christian Diesen, professor i processrätt:

Könsrollerna är en produkt av det klassamhälle vi lever i

Förra året anmäldes över 20000 fall av våld mot kvinnor. Mörkertalen är höga men klart är att bakom siffrorna döljer sig ett stort samhällsproblem som dels är en konsekvens av kvinnans underordning i samhället och dels ett hinder för hennes frigörelse.

Christian Diesen är professor i processrätt vid Stockholms universitet och engagerar sig särskilt i brottsoffrens situation. Bland annat vid sexuellt våld mot kvinnor.

– Våld mot kvinnor förekommer i alla samhällsklasser, säger han.

Istället menar han att våldet beror på att både mannen och kvinnan är fast i destruktiva könsrollsmönster.

– Vi lever i ett konkurrenssamhälle där det är viktigt att hävda sig. När mannen känner sig maktlös blir våld den yttersta utvägen för att uppfylla myten om att det är han som måste bestämma.

– För kvinnan som fastnar i en relation där mannen slår handlar det om ett offerbeteende som ingår i den kvinnliga könsrollen. Hon tror att hat och kärlek måste vara två sidor av samma mynt och tar på sig skulden för våldet. Därför är det stor risk att hon träffar en ny man som slår om hon lämnar den förste.

För några år sedan kom lagen om kvinnofridskränkning vilken särskilt uppmärksammar kvinnors utsatthet.

– Juridiskt kanske det inte är så bra att skilja ut ett kön på det här sättet, säger Christian Diesen. Men i verkligheten är det kvinnan som är offret och då måste man se allvarigare på brottet än om det var könsneutralt.

Bra lagstiftning

Över lag tycker han att vi har en bra lagstiftning kring våld mot kvinnor. Problemet är hur rättssystemet använder sig av lagarna.

– Rättssystemet prioriterar att skydda kvinnan samtidigt som mannes integritet värnas. Istället skulle man på olika sätt kunna hindra mannen från att närma sig kvinnan.

Men han tycker att polisens arbete har blivit bättre.

– Tidigare var kvinnan tvungen att driva saken själv. Men det är jättesvårt. I genomsnitt anmäler kvinnan inte mannen förrän hon har blivit slagen 35 gånger. Och eftersom mannen oftast är mycket ångerfull efter misshandeln är det vanligt att hon tar tillbaka sin anmälan.

– Men nu har polisen börjat använda videokamera vid så kallade lägenhetsbråk. Då dokumenteras skadorna med en gång och kvinnan får svårare att i efterhand ångra sig. Och polisen får större möjligheter att driva målet även om kvinnan själv inte vill.

Videokameran bidrar också till att minska de stora problem som finns med bevisningen vid våld mot kvinnor. Eftersom misshandeln oftast sker i hemmet finns det sällan några vittnen och ord står mot ord.

Våld mot kvinnor är ett problem som drabbar hela fa-

miljer. I hälften av fallen misshandlas även barnen. Barn som växer upp i en sådan miljö ser våldet som oundvikligt.

– Och när mannen förlorar makten över kvinnan så går det ofta ut över barnen, säger Christian Diesen. Det är hans sista utväg för att upprätthålla kontrollen.

Han menar också att det finns kopplingar mellan våld mot kvinnor och sexuella övergrepp.

– Det är mycket vanligare med våldtäkter inom relationer än att kvinnan blir överfallen utomhus.

Problemet är att det förstnämnda inte alltid betraktas som våldtäkt. När man i undersökningar ställer frågan generellt så anser de flesta att det är våldtäkt så fort kvinnan har sagt nej. Men när frågorna blir mer konkreta så tvekar många inför att kalla det våldtäkt. Till exempel om tjejen gillar killen eller om båda är fulla.

Skyller på sig själv

– Kvinnan uppfattar inte alltid själv att det var våldtäkt, säger Christian Diesen. Hon skyller på sig själv. Och juridiskt så måste kvinnan visa att hon inte vill. Samtycket är förutsatt. Detta är ett exempel på hur männens sätt att tänka dominerar lagstiftningen. Kvinnan får skylla sig själv om hon inte ger tydliga signaler. Detta innebär att hon hela tiden måste vara förnuftig och aldrig helt kan hänge sig åt sin lust.

Man beräknar att tio procent av alla våldtäkter anmäls. Och endast ett av tjugo fall klaras upp.

– Och ju högre upp på samhällsstegen mannen står desto mindre är risken att han blir fälld.

Men trots alla dystra fakta så tror Christian Diesen att våldet mot kvinnor går att bekämpa. Grundläggande är att ifrågasätta både kvinnors och mäns könsroller.

– Det behövs en analys av samhället i stort, säger han. Könsrollerna är en produkt av det klassamhälle vi lever i.

Han menar att dominansen av amerikansk kultur med konventionella könsrollsmönster är ett stort problem.

– Den här kulturen har så stor genomslagskraft och förebilderna är svåra att bryta mot, särskilt om man är tonåring. Och så bildas mönster som man inte kommer undan.

Det mönster som är mest centralt för våld mot kvinnor tror Christian Diesen är myten om att kvinnan hela tiden ska vara tillgänglig för att tillfredsställa mannen. Att hon är ett objekt.

Men han tror också att frustration och dåligt självförtroende hos männen är en orsak till kvinnomisshandel som måste uppmärksammas.

– Detta är ju ett alienationsproblem i allra högsta grad. Män som till exempel blir arbetslösa och ställs utanför samhället försöker upprätta kontroll på andra sätt. Bland annat genom våld.

Trafficking

– fattiga kvinnor som handelsvara

Den senaste tiden har det i media rapporterats flitigt om handel med kvinnor för prostitution, så kallad trafficking. Brottsorganisationer som smugglar narkotika och vapen över gränserna gör även stora pengar på att sälja kvinnor från fattiga länder som sexslavar till bordeller i det rika Europa.

För ett par veckor sedan uppdagades till exempel en prostitutionshärva i Spanien där ett 80-tal kvinnor hållits fångna på en bordell. De flesta av dem kom från Östeuropa.

Tillvägagångssätten vid kvinnohandeln är nästan ofattbart cyniska och grymma. Genom tidningsannonser eller agenter lockar man unga kvinnor från Östeuropa eller andra fattiga länder med löften om arbete och ett bättre liv i väst.

När kvinnan kommer till det nya landet är hon skyldig smugglaren pengar och hamnar helt i sexhandlaren våld för att "arbeta av" sin skuld. Från vissa håll rapporteras om att man använder våldtäkt, tortyr och droger för att knäcka kvinnan och göra henne medgörlig. Hon blir fråntagen sina papper och eftersom hon ofta vistas i det nya landet utan uppehållstillstånd vågar hon inte kontakta myndigheter för att få hjälp.

I exemplet från Spanien vistades ett flertal av kvinnorna illegalt i landet och riskerar nu att utvisas. De torterades med en elpistol och påkar med krokar för att hållas i schack och polisen misstänker att en av kvinnorna har mördats efter att hon försökt fly från bordellen.

Grunden för denna människohandel är naturligtvis den stora ojämlikheten mellan rika och fattiga länder.

Kvinnor är i de flesta samhällen mer sårbara och beroende på arbetsmarknaden än männen. De betraktas som billig, flexibel arbetskraft och får jobb med låg status och usla villkor. I ett fattigt land blir naturligtvis kvinnornas utsatthet ännu större.

I många fattiga länder är kvinnornas arbetslöshet högre än männens vilket tvingar kvinnorna att söka andra former för sin försörjning. Och denna utsatthet utnyttjas flitigt av de organisationer som bedriver könshandel.

Den ekonomiska utsattheten är därför en förutsättning för könshandeln. Att kvinnor över huvud taget anser sig behöva fly till bättre förhållanden. Motsättningen till de rika västländerna innebär att könshandlarna kan locka med ett bättre och rikare liv någon annan stans.

Stor lönsam marknad

När det gäller länderna i Östeuropa är kvinnornas ekonomiska situation som orsak till könshandeln mycket tydlig. Innan det socialistiska blockets fall och de kraftigt försämrade ekonomiska villkor som medföljde, inte minst för kvinnor, kom i princip inga prostituerade från dessa länder. Idag utgör könshandel från Östeuropa en stor och lönsam marknad för kriminella organisationer.

Men även situationen i väst bidrar till den ökande könshandeln.

Utvecklingen inom EU med en allt hårdare flyktingpolitik, inte minst genom Schengenavtalet, har inneburit att människosmugglingen ökat. Därmed också könshandeln. En skärpning av flyktingpolitiken innebär inte att människor slutar att fly. Situationen i hemlandet är ofta en tvingande omständighet. Istället ökar de illegala sätten att komma in i EU-länderna.

Och människosmugglarna gnuggar sina händer. FN beräknar att människohandeln världen över omsätter 70 miljarder kronor varje år. De kriminella organisationerna är mycket välorganiserade och våldsamma. De som sysslar med smugglingen löper liten risk att dömas och straffas för människosmuggling är låga.

Merparten av de kvinnor som säljs som sexslavar var inte prostituerade i sitt hemland. Alla är inte heller medvetna om att de kommer att bli prostituerade i det nya landet utan lovas riktiga jobb. När de sedan sitter fast i fällan kan de inte ta sig ur. Många får inte ens någon lön för sitt "arbete" och blir helt beroende av bordellägaren.

Våld och hot om våld tillsammans med en rädsla för att bli utvisad ur landet är också effektiva sätt att hindra kvinnor från att söka hjälp.

En annan omständighet inom EU som underlättar könshandeln är den alltmer liberala inställningen till prostitution. Inte bara varor och pengar rör sig fritt över gränserna inom EU utan också ideologier. Och i Europa hyllar högjudda grupper prostitutionen som ett yrke.

Statliga bordeller

I vissa EU-länder föreslås en statskontrollerad prostitution med statliga bordeller. Tyskland tog i höstas ett steg i den riktningen när lagstiftarna beslutade att legalisera både prostitution och koppleriverksamhet. Både prostituerade och hallikar ska betala skatt och ingå i socialförsäkrings-systemet.

Denna statskontrollerade prostitution blir inkörsporten för kvinnor från fattiga länder som inte kan ta sig till väst på något annat sätt. Och på så sätt främjas könshandeln av EU trots alla konventioner mot handel med kvinnor.

Det är lätt att tro att handel med kvinnor och prostitution är något som bara hör den undre kriminella världen till. Att det är en marginell företeelse som inte har med resten av samhället att göra.

Detta är helt fel. För det första är omfattningen av könshandeln inte så liten. Bara i Frankrike beräknas finnas 10000-tals sexslavar.

För det andra påverkar könshandel och prostitution synen på kvinnan och sexualiteten i samhället i stort. Verksamheten bidrar till att upprätthålla en kvinnosyn där kvinnor reduceras till könsubjekt som kan köpas för pengar. Detta får negativa följder för både mäns och kvinnors möjligheter till utveckling mot en ömsesidig och jämlik

sexualitet.

Att acceptera och legalisera prostitution i ett Europa med EU-anpassad arbetslöshet och en inhuman flyktingpolitik är också att berätta för unga kvinnor att prostitution är ett alternativ till annan typ av försörjning.

Det är också naivt att tro att prostitution och handel med vuxna kvinnor inte påverkar omfattningen av barnprostitutionen. Kan man sälja vuxna så är steget inte särskilt långt till att sälja barn. Och var går gränsen? När är tonårstjejen ett barn och när är hon en vuxen kvinna?

Även Sverige är som EU-medlem en del av den västvärld som utnyttjar kvinnor från fattiga länder. Den tid är förbi då Sverige förde något som kan liknas vid human flyktingpolitik och vi har redan sett exempel i media på handel med kvinnor inom landets gränser.

Ekonomisk grund

Vi har också en arbetslöshet som anstår ett EU-land vilket utökar den ekonomiska grunden för prostitution. Detta

trots att vi i Sverige sedan den 1 januari har en ovanligt bra lagstiftning som kriminaliserar sexköpet och alltså lägger ansvaret på de män som utnyttjar prostituerade.

För att komma tillrätta med de vidriga brott som handel med kvinnor utgör så måste politiken i västvärlden förändras. Arbetslösheten inom EU-länderna måste bekämpas och skillnaderna mellan det fattiga öst och det rika väst utjämnas.

Men även de liberala strömningar som vill se prostitutionen som ett yrke vilket som helst måste bekämpas. Dessa idéer sprider utan tvivel en låt gå-mentalitet gentemot könshandel i allmänhet.

Prostitution är övergrepp mot kvinnor och kan aldrig bli ett yrke!

I det stora hela är det EU och dess människoföraktande högerpolitik som måste stoppas. Ett EU som skapar samhällen där fattiga kvinnor är de allra största förlorarna.

nr 14-2002

Tandlös kampanj mot prostitution

I mitten av maj drog jämställdhetsminister Margareta Winberg igång den svenska kampanjen mot prostitution och handel med kvinnor. En kampanj med ett lovvärt syfte som dock blir ganska tandlös på grund av regeringens i övrigt så kvinnofientliga politik.

Den svenska kampanjen är en del i ett samarbete mellan de nordiska och de baltiska länderna under 2002 för att motverka trafficking och prostitution. Varje land skraddarsyr sina kampanjer och i Sverige utgår jämställdhetsministern från den relativt sett progressiva svenska lagstiftningen som förbjuder köp av sexuella tjänster.

På bussar och spårvagnar kan vi se affischer som upplyser oss om att en av åtta män någon gång har köpt sex och att denna handling är kriminell. Även i kampanjmaterialet från regeringskansliet och i de tal och debattartiklar som Winberg har skrivit i samband med kampanjen fokuseras på de män som inte tydligt tar avstånd från prostitutionen.

Ansvar det hör hemma

Det är dags att ”lägga ansvaret där det hör hemma. Nämligen hos alla de män som fortfarande inte vill ta ställning.”

Om sin egen politik för att motverka handel med kvinnor och för att förbättra kvinnans ställning generellt har Winberg bara gott att säga.

”I Sverige, som av många ses som ett föregångsland, förbättras kvinnors livsvillkor och situation stegvis både genom politiska beslut och genom olika frivilligorganisationer.”

Det är uppenbart att Winberg inte själv lever i det Sverige där kvinnor under lång tid just på grund av regeringens högerpolitik har sett sina möjligheter till självständiga liv begränsas. Centralt är kvinnans försvagade ställning på arbetsmarknaden till följd av nedskärningar inom offentlig sektor som på allvar hotar rätten till egen försörjning.

Man behöver inte vara professor eller jämställdhetsmi-

nister för att inse hur en ökad prostitution hänger samman med att kvinnan pressas tillbaka ekonomiskt och socialt.

Och hur är det med lagen som Winberg är så stolt över? Även om den utgör ett viktigt ställningstagande mot sexköp så kan man ju undra hur verkningsfull den är. I materialet från regeringskansliet hävdar man att antalet män som köper sex har minskat sedan lagen trädde i kraft.

Torgny Sjögren på Prostitutionsgruppen i Göteborg kan inte bekräfta en sådan minskning.

– Sedan förbudet mot sexköp trädde i kraft har det skett en minskning av gatuprostitutionen. I alla fall i storstäderna. Även nyrekryteringen till gatuprostitutionen har minskat. Både säljare och köpare.

– Men det finns ingen som vet hur det ser ut på de andra arenorna och man kan inte veta om sexköpen har minskat.

Torgny Sjögren säger också att polisens insatser för att se till att lagen efterföljs inte är särskilt omfattande.

– För polisen har könshandeln aldrig varit särskilt prioriterad. Att arbeta med prostitution har låg status. Sedan finns det enskilda poliser med hjärtat på rätta stället som verkligen vill hjälpa.

Jämställdhetsministerns kampanj har enligt Torgny Sjögren ett lovvärt syfte. Men han tycker också att en del bör diskuteras. Som påståendet att en av åtta män har köpt sex.

– Det är sant att en av åtta män någon gång har köpt sex. Men om man tittar närmare på statistiken visar det sig att av dessa män har 80 procent bara köpt sex en gång. Och 80 procent gjorde det utomlands. Inte för att det skulle vara bättre att köpa sex utomlands men det tyder på att sexköp för de flesta män inte är en del av vardagen.

Kvinnors situation avgörande

Frågan är om det inte är enklare för Winberg att fokusera på de enskilda männens utnyttjande av prostituerade än att titta närmare på vad det är i kvinnors, och då framförallt fattiga kvinnors, situation som leder dem in i prostitution. En sådan analys skulle inte kunna bortse från maktthavar-

nas eget ansvar.

Winberg avslöjar sig när hon skriver om orsakerna till kvinnohandeln. Grundläggande är enligt henne mäns efterfrågan på prostituerade kvinnor och den ojämlika resursfördelningen mellan könen. Inte ett ord om den ojämlika resursfördelningen mellan samhällsklasser.

I själva verket är det knappast alla män som har ekonomiska förutsättningar att regelbundet köpa sex och det finns också en hel del kvinnor som tack vare sin ekonomiska ställning aldrig kommer riskera att tvingas prostituera sig.

Avslöjar sig

Winberg avslöjar sig ännu mer när hon slår fast att sexköpande män finns i alla samhällsklasser samtidigt som hon längre ner i samma text erkänner att den vanligaste köparen har pengar, stabilitet och utbildning.

Handel med kvinnor är en klassfråga. Även om försöken att minska sexköp är välkomna så blir kampanjen mot prostitution och kvinnohandel tandlös när den inte ser sex-

köp som exploatering av just ekonomiskt och socialt utsatta kvinnor.

Dessutom är det svårt att på allvar ifrågasätta sexköp om man inte samtidigt diskuterar pornografins betydelse för kvinnosynen i samhället. Det finns en dubbelmoral i att kräva att män ska behandla kvinnor som sina jämlikar samtidigt som det i varje affär går att köpa kvinnoförnedring i tidningsform. Ett förbud mot pornografen borde vara ett av de första stegen i kampen mot prostitution. Men det skulle kräva att man ifrågasätter porrindustrins rätt att göra profit på kvinnoförtryck.

Troligtvis utgör kampanjen mot prostitution och kvinnohandel en bra möjlighet för Margareta Winberg och andra makthavare att under ett valår framstå som handlingskraftiga. Men någon lösning på problemen kan jämställdhetsministern knappast erbjuda. Då krävs en fokusering på orättvisorna mellan fattiga och rika och en kvinnokamp som ifrågasätter den ekonomiska makten istället för att ensidigt moralisera över männen.

nr 22-2002

Porrindustrin gör profit på kvinnors kroppar

Pornografi är ett stort hinder för jämställdhet och ett tecken på att samhället accepterar övergrepp på kvinnor.

Porrindustrin är en av de verksamheter som idag omsätter mest pengar världen över. Vi lever i en sjuk värld där försäljning av vapen, droger och människors kroppar tillhör de mest inkomstbringande branscherna.

Pornografi i tidningar, filmer och på internet finns hela tiden i vår närhet. Det är i princip omöjligt att gå in i ett vanligt snabbköp utan att mötas av porrtidningsomslag. För att inte tala om hur det är att hyra en videofilm.

Men hur ser egentligen dagens pornografi ut? Vilka idéer om kvinnor, män och sexualitet förmedlas?

Vid närmare granskning blir det tydligt att porren håller liv i de stereotypa könsroller som vi även möter i det övriga samhället. I pornografen är kvinnan uteslutande en kropp, enbart till för att tillfredställa mannen. Men även mansrollen förenklas och likriktas och mannen förvandlas till en maskin, oförmögen att tänka på något annat än sex eller att styra sina drifter.

Erotik synonymt med våld

I pornografen är erotik ofta synonymt med våld och övergrepp. Kvinnan tycker om att ha ont när hon har sex och anspelningarna på våldtäkter är vanligt förekommande.

En tydlig trend i pornografen är att gränserna mellan barn och vuxna upplöses. Kvinnorna ska vara så unga som möjligt och helst oskulder. Mannen köper en illusion om att han är den förste. Flickorna måste ha fyllt arton för att få medverka i pornografen men genom klädsel, poser och smink får man dem att se yngre ut. Och på bilderna i an-

nonserna finns det flickor som alldeles uppenbart inte har fyllt arton.

Pornografi handlar om att bryta tabun. Pornografen får sin näring från det religiösa moraliska hyckleri som säger att sex är fullt och syndigt.

Detta behov av att bryta mot tabun innebär att när samhället i stort flyttar sina gränser för accepterat sexuellt beteende så måste porren hitta nya förbjudna områden att exploatera. Därför är idag analsex mer regel än undantag i pornografen. Penetrering i slidan är helt enkelt inte längre tillräckligt syndigt.

Problemet är att pornografen i sin tur påverkar vanliga människors sexvanor och idag vittnar de som arbetar med ungdomar om hur unga tjejer känner sig pressade att gå med på analsex.

Osunda ideal

Pornografen bidrar också till att sprida osunda skönhetsideal bland kvinnor. De allra flesta kvinnor i pornografen har genomgått bröstförstorande operationer. Brösten framstår ofta som abnorma i relation till deras i övrigt spända kroppar. Alla kvinnorna är också helt hårlösa på kroppen.

Pornografen är inte heller någon bra sexualupplysare. Förutom den skeva bild av mäns och kvinnors sexualitet som ges så pratas det aldrig om risken för könssjukdomar eller oönskade graviditeter. I pornografens värld är det bara att ha samlag med första bästa. Kvinnorna vill alltid och man behöver inte ta hänsyn till några risker. Kondomer är naturligtvis bannlysta.

Det är viktigt att slå fast att pornografi inte är skildring-

ar av två människor som har sex. Pornografi är onaniredskap för män där kvinnor poserar och blir penetrerade. På många av bilderna är männen osynliga så när som på penis. Kvinnan som blir utsatt för olika typer av kränkande behandling är alltid i fokus.

Att det är tillåtet att sälja pornografi är ett tecken på att samhället accepterar att kvinnor utsätts för övergrepp. Så

■ *För artikeln har två pornografiska tidningar studerats mer noga. FIB Aktuellts augustinummer och Aktuell rapport nummer 16 från i år.*

FIB Aktuell säljs enligt ansvarig utgivare och chefredaktör Bengt Lénberg på omkring 12 500 ställen i Sverige. Upplagan är på 35 000 exemplar varje månad och tidningen beräknar ha 15 000 läsare.

På Aktuell rapport är man mer försiktig med att lämna ut uppgifter men upplagan uppges vara omkring 30 000. Aktuell rapport kommer ut var fjortonde dag.

Ungefär två tredjedelar av dessa tidningars innehåll är redaktionellt material, det vill säga reportage och pornografiskt material. Resten av tidningarna utgörs av de annonser som finansierar utgivningen. Dels privata kontaktannonser, dels annonser för telesex, hemsidor på internet och försäljning av porrfilm.

Pressbyrån sprider kvinnoförakt

Kamp mot pornografi är i första hand kamp mot de företag, däribland svenska Pressbyrån, som gör profit på kvinnors kroppar.

Pressbyrån är en av Sveriges största snabbköpskedjor. Vid sidan av andra kioskvaror saluför pressbyråbutiker även pornografi. Eftersom de flesta svenskar, både barn och vuxna, då och då besöker någon av Pressbyråns butiker exponerar företaget många människor för pornografi.

Det finns därför all anledning att angripa företaget för dess spridning av pornografi. En stor tidningsdistributör som Pressbyrån skulle ha makten att stoppa en del av porren. Ett ställningstagande från Pressbyrån skulle sannolikt även förändra synen på pornografi i samhället i stort.

Den pornografi som har studerats för reportaget är inhandlad i Pressbyrån på centralstationen i Göteborg. Utbudet av pornografi är inte särskilt stort i butiken. Förutom "mjukporr" som tidningarna "Slitz" och "Café" finns tre olika porrtidningar. Butikschef Patrik Valfridsson berättar att pornografi inte är någon stor vara i hans butik.

– Vi säljer 20-30 exemplar i månaden, uppskattar han. Tidningarna ingår i sortimentet men vi skyltar inte med dem.

Skulle du kunna välja att inte sälja några porrtidningar i din butik?

– Jag har faktiskt inte tagit reda på vad som gäller. Jag säljer det kunderna vill ha och är ingen förmyndare.

Enligt Pressbyråns vice VD, Ulrika Eriksson, styrs butikernas sortiment av tidskrifter inte centralt.

– Vår grundläggande inställning är att vi ska sälja de tidningar och tidskrifter som våra kunder efterfrågar. Svaret att bestämma vilket sortiment som ska exponeras och vilka titlar som ska returneras utan exponering är delegerat till butikschefen eller franchisetagaren.

Inte tvugna att saluföra

De enskilda butikerna är alltså inte tvungna att saluföra pornografi. Och det finns en del butikschefer som väljer att inte sätta fram porrtidningar. På centralstationens andra pressbyråbutik har man bland personalen fattat ett gemensamt beslut att ta bort porren.

länge unga människor är hänvisade till pornografin för att lära sig om sex kommer jämställdhet mellan könen vara en omöjlighet och kvinnor kommer att fortsätta att betraktas som objekt. Porren är inte oskyldiga manliga fantasier utan en högst påtaglig del av vår verklighet. En verklighet där övergrepp mot kvinnor tillhör vardagen.

– Vi sålde nästan inga porrtidningar alls, säger Eva-Lena, en av de anställda. Folk bara tjuvläste eller snodde tidningarna. Och så tyckte vi att det kändes fel att ha porrtidningar bland tidningar för barn.

Men om försäljningen av pornografi är så marginell i Pressbyråns butiker, vad är det då som hindrar att företaget stoppar tidningarna från centralt håll?

– Självklart skulle Pressbyrån överleva ekonomiskt, säger Ulrika Eriksson. De här produkterna svarar totalt sett för en mindre del av vår omsättning.

Hon berättar att frågan om pornografi har diskuterats inom företaget men att de har kommit fram till att enskilda näringsidkare inte ska fatta beslut om vilken typ av tidningar som ska säljas.

– Som kvinna kan jag tycka att det skulle vara hederligt att ta bort porren från hyllorna. Men det finns en del tidskrifter som sprider kontroversiella politiska budskap också och vi skulle kunna hamna i en situation där vi får sitta och granska tidskrifterna för att se om vi kan ta ansvar för innehållet eller inte. Men detta är inte Pressbyråns roll. Vi är näringsidkare som utifrån kundernas önskemål och svensk lagstiftning ska fatta våra sortimentsbeslut.

Frågan är om det verkligen är ett önskemål hos Pressbyråns kunder att butikerna saluför pornografi. Enligt Ulrika Eriksson själv och personal på Pressbyrån säljer företaget inte särskilt mycket porrtidningar. Uppenbarligen köper de flesta porrkonsumenter sina tidningar någon annan stans.

Vem har ansvaret?

Varför är det viktigare att tillmötesgå några få porrkonsumenter på Pressbyrån än att lyssna till de kunder, både män och kvinnor, som helst skulle slippa se kvinnoförnedrande tidningsomslag när de köper sig en glass eller lämnar in tipset? Och vem ansvarar för att våra barn slipper ha pornografi i sin vardag?

Ulrika Eriksson erkänner att Pressbyrån som en av Sveriges stora tidskriftsdistributörer har inflytande över vilka tidskrifter som sprids. Men hon erkänner inte den viktiga skillnaden mellan pornografiska tidningar och andra tidningar som kanske har ett provocerande politiskt budskap.

En skillnad som bygger på att pornografin inte bara är fantasier eller propaganda utan en högst påtaglig verklighet.

De övergrepp som sker mot kvinnor på porrtidningarnas bilder har faktiskt skett i verkligheten. Kvinnorna på bilderna blir penetrerade i alla kroppsöppningar samtidigt av flera män, kvinnor får sperma sprutad i ansiktet, får stora föremål upptryckta i slidan eller anus, fläker ut sina sköten framför kameran. Och så vidare, och så vidare.

Ska efterfrågan styra?

Frågan är om Ulrika Eriksson hade kunnat försvara försäljning av tidskrifter där temat var systematisk förnedring och övergrepp på svarta människor. Hade det då varit

en fråga om att låta konsumenternas efterfrågan styra?

Kamp mot pornografi är inte i första hand kamp mot enskilda porrkonsumenter utan om att ifrågasätta företagets rätt att göra profit på kvinnors kroppar. Vi måste också ifrågasätta att Pressbyrån som har så stort inflytande över vår vardag inte behöver ta något samhälleligt ansvar utan bara kan hänvisa till efterfrågan. En efterfrågan som i det här fallet tydligen inte representerar det stora flertalet.

Frihet enligt företagen är att få göra profit genom att sälja och köpa vad som helst. Vi måste säga att frihet är när intressena hos några få inte tvingar andra människor att leva i förtryck och misär.

Ingen profit på kvinnors kroppar!

Pornografi uppmuntrar prostitution

■ Ordet pornografi betyder ungefär att beskriva prostituerade. Och om någon trodde att avståndet är stort mellan pornografin och prostitution så försvinner den föreställningen snabbt när man läser en porrtidning.

Referenserna till sexklubbar och prostitution är vanligt förekommande. Dessutom finansieras tidningen till stora delar av telefonsexannonser vilket i sig är en form av prostitution där män köper sexuella tjänster av kvinnor. I detta fall telefonsex.

När porrtidningarna i sina reportage beskriver prostitution är det alltid helt utan att problematisera sexköp. Den prostituerade kvinnan framställs som om hon njuter av det hon gör och myten om den glada horan är ständigt närvarande.

I ett tema med rubriken "Sexiga restips" besöker Aktuell rapport Red Light District i Amsterdam, kvarter där prostituerade kvinnor står i skyltfönster och bjuder ut sig till förbipasserande män.

"Prostitution har alltid funnits, i alla länder i hela världen, och kommer alltid att finnas", slår tidningen fast i början av artikeln. Holland lyfts fram som ett föredöme eftersom myndigheterna har accepterat bordellerna och

de prostituerade har fackföreningar.

Man refererar också en handbok för prostituerade där tjejerna uppmanas att inte njuta alltför mycket under jobbet. "Att få en massa orgasmer hela dagarna kan var väldigt tröttande."

Nödvändig myt

Att kvinnor som prostituerar sig njuter av att erbjuda sexköparna sina tjänster är en nödvändig myt för porrindustrin. Kvinnor måste tycka om att förnedras och bli utsatta för våld. De måste också vara villiga precis när mannen behagar och leva för att tillfredställa honom.

I verkligheten är prostitution ett av de allvarligaste hoten mot kvinnors fri- och rättigheter. Så länge en grupp kvinnor tvingas sälja sin kropp för att överleva så kan inte heller resten av kvinnorna bli jämställda.

Idag blir det dessutom allt svårare att hävda frivilligheten i prostitution när en stor del av de prostituerade är kvinnor från öst som lever som slavar i de rika länderna.

Prostitution är inte heller något som alltid har funnits eller alltid kommer att finnas. Handel med människors kroppar är något som är intimt förknippat med klasshället. Så länge vi lever i ett samhälle som tillåter att män köper fattiga kvinnor kommer vi att ha prostitution men det innebär inte att vi inte kan förändra samhället och därmed utplåna prostitutionen.

Tema nr 36-2002

Rasismen frodas

■ Inte bara kvinnoföraktet frodas i pornografin. Mycket av materialet i tidningarna spelar på rasistiska fördomar. I FIB Aktuellt har man ett reportage om stora bröst uppdelat efter kvinnornas hudfärg. Materialet presenteras med rubriker som "Svarta pappar som lockar!" och "Asiens gigantiska meloner!"

Aktuell Rapport har ett reportage om en sexklubb i Köpenhamn där de thailändska kvinnorna beskrivs. "Det är dem killarna vill ha, dels för att de oftast har ett leende på läpparna, men också för att det är något oförklarligt fascinerande över thailändskor, något som drar männen."

Även förakt för arbetare förekommer i porren. Manliga arbetare, precis som svarta män, framställs som om de står närmare djuren med en mer otyglad sexualitet.

Inger Berggren, ungdomsmottagningen i Västra Frölunda:

Arbetartjejer saknar förebilder

Inger Berggren har skrivit en avhandling som bygger på intervjuer med unga arbetartjejer.

Vi träffas på ungdomsmottagningen i Västra Frölunda i Göteborg där Inger Berggren är enhetschef sedan starten 1990. Lokalerna är vackra och inredda för att verka lugnande. Personalen har valt att inte ha någon reklam för p-piller på väggarna.

– Läkemedelsföretagen vill ju gärna att vi skriver ut p-piller till tjejerna som kommer hit men det finns ju nackdelar med p-piller också.

□ Tycker du att ungdomar skulle använda kondom istället?

– Ja, men tjejer är i ett sådant underläge idag att de aldrig skulle kunna kräva att killarna använder kondom. Därför måste man skriva ut p-piller.

Inger Berggren har varit beteendevetare sedan 1972. Vid sidan av uppgifterna som chef tar hon också emot ungdomar för samtal på ungdomsmottagningen.

Kön och klass

För en tid sedan avslutade hon sin avhandling om unga tjejer från arbetarhem, "Identitet, kön oh klass - hur unga arbetarflickor formar sin identitet".

□ Varför valde du att forska om just detta?

– Frågan om identitet är alltid intressant när det gäller ungdomar. Sedan jobbar jag mycket med flickor och tycker att de är mest intressanta. Det handlar nog om det att de är i underläge.

– Jag ville också återkalla en idé om klass. Jag har använt mig av ett marxistiskt klassbegrepp när jag har valt ut flickorna. Klass är ju så grundläggande i samhället men det är som om ingen ser det längre. Klass är så grundläggande för människors vardagsexistens. Jag har också arbetat länge i förortsmiljöer.

Inger Berggren tycker att det intressanta med unga arbetartjejers identitetsskapande är att de inte existerar.

– Media har en medelklassidealbild som arbetarflickorna inte känner igen sig i. Hur skapar man sig en identitet när man inte är någon?

I sin undersökning har Inger Berggren gjort intervjuer med 38 tjejer. Hälften 13-14-åringar och hälften 16-17-åringar. Varje tjej har hon träffat fem gånger under olika teman. Det har handlat om skolan, familjen, tjejkompisar och fritid, killar och sex och den egna kroppen.

Kolla hur det är

– Jag ville inte göra några långa teoretiska utläggningar, säger Inger Berggren om det omfattande intervjumaterialet. Jag ville kolla hur det faktiskt är. När jag har skrivit har jag försökt fånga upp tjejernas eget sätt att uttrycka sig och avhandlingen är skriven så att de själva ska kunna läsa den.

Centralt i de unga arbetartjejernas tillvaro är enligt In-

ger Berggren kompisgruppen.

– Det finns en stark kollektivitet bland tjejerna. Det är viktigt för dem att vara en "riktig kompis". Att vara en "riktig kompis" är att vara en riktig människa.

Hon menar också att det är en myt att tjejer umgås två och två.

– De umgås i grupper om tre, fem eller sju. Det är stabila kompisgrupper som ofta har hållit samman länge. Man byter inte kompisar hur som helst.

Dessa kompisgrupper är mycket lokalt förankrade.

– Särskilt de yngre tjejerna lämnar nästan aldrig bostadsområdet.

Det är också i kompisgruppen som klasstillhörigheten formas, menar Inger Berggren.

– De definierar sig gentemot "de bortskämda" som de kallar dem som bor i villa och har föräldrar med arbete och god ekonomi. Men det är också viktigt att skilja sig från de lata, feta och shabbiga, från trasproletariatet. Det är viktigt att inte falla ur ramen för en ordentlig arbetarfamilj. Problemet är att det inte finns någon idé i samhället om hur det är att vara en vanlig arbetartjej. Vad finns emellan att vara bortskämd och att vara shabbig? Tjejerna balanserar på en sytråd och har ingenstans att sätta ner fötterna.

Saknar stoltheten

Inger Berggren saknar den stolta arbetartjejen. Utan arbetarkvinnor skulle samhället rasa samman.

– Det är arbetarkvinnorna som ger familjen omsorg, vård och service. Överallt där det fattas något fyller de igen hålen. De har ögon överallt. Det här är mycket starka kvinnor.

Men eftersom samhället inte värderar det arbete de utför så har de också svårt att hitta sin identitet.

– De här tjejerna tycker inte att det är riktigt okej att bli barnskötare fastän de blir det.

Arbetartjejer är också i ett underläge gentemot jämnåriga killar.

– I början är det mest tjejerna som intresserar sig för killarna. Spelet med att fråga chans börjar redan i ettan. Men på högstadiet börjar killarna intressera sig och då byts maktförhållandena. Killarna får tolkningsföreträde och tjejerna känner sig utsatta.

För tjejerna är det en ständig kamp att bli ihop med en kille, att vara tillsammans med en kille och att ordna ett "ordentligt kärleksförhållande". Men om de är med för många killar riskerar de horstämpeln. Samtidigt är det svårt för många tjejer att säga nej till sex. Och eftersom de oftast bara rör sig ute i sin förort blir den sociala kontrollen hård.

– Alla vet om några har hånglat med varandra. För tjejerna gäller det att bete sig som man ska. Strukturerna är oerhört stabila och tjejerna träffar sällan killar utifrån. Medelklasstjejer har en fördel i att de oftare lämnar bostadsområdet och träffar andra människor.

Arbetartjejerna är mer ofria, enligt Inger Berggren.

– De som inte följer reglerna blir enstöringar som hamnar bland äldre killar och lättare får drogproblem. Det gäller också dem som har det stökigt hemma. De har svårare att hålla fast vid nätverket. De tjejer som håller sig inom ramarna tas om hand av kompisgruppen.

Utsatthet

□ På vilket sätt är tjejerna sexuellt utsatta?

– Killarna förväntar sig att tjejerna ställer upp. Många har erfarenheter som man skulle kunna kalla för våldtäkter även om de inte själva kallar det för våldtäkt. Det skulle kosta för mycket socialt.

Tjejerna har också sin sexuella debut tidigt. Många är omkring fjorton år.

Relationen mellan en tjej och en kille blir dock mer jämlik när de har etablerat en ”ordentlig kärleksrelation”. Då får tjejen större kontroll över sin sexualitet. Men relationen för med sig nya problem.

– Deras relationer är som äktenskap, säger Inger Berggren. Tjejerna blir lite som morsor åt sina pojkvänner och relationerna tar fruktansvärt mycket tid. Det är en slags kvinnokunskap där tjejerna övar på att skapa en ordentlig familj. Detta hamnar i konflikt med den egna utbildningen. Även duktiga tjejer väljer praktiska utbildningar på gymnasiet.

Fostras till ansvar

Tjejerna uppfostras också tidigt att ta ett stort ansvar i hemmet.

– Många av dem är stressade som småbarnsföräldrar.

Under intervjuerna blev det tydligt för Inger Berggren att skolsystemet inte passar arbetartjejer. De tänker kollektivt och får problem på högstadiet när individerna ska skilja ut sig.

– På högstadiet kallas det plötsligt fusk att samarbeta. Men de här tjejerna vill inte bli individuellt betygsatta. De vill vara lika trots olika intellektuella förutsättningar. Ändå måste de ta sig fram i systemet. Och så undrar man varför unga tjejer sänker sin ambitionsnivå.

Enligt Inger Berggren är detta en av många motsättningar som arbetartjejer tvingas leva med. Hon tror också att skolsystemet är en av anledningarna till att de flesta väljer praktiska program på gymnasiet.

– På de praktiska programmen får de tillbaka det kollektiva arbetet.

De tjejer som väljer teoretiska program riskerar att få problem. De måste anpassa sig till en ny social miljö.

– En av tjejerna som jag har pratat med valde natur på gymnasiet. Men hon hade ingen dator hemma, vilket krävdes för att kunna göra skolarbetet. Men hon skämdes och vågade inte säga något till lärarna. Följden blev att hon gick ut gymnasiet underkänd i de flesta ämnen trots att hon är en begåvad tjej.

Annat skolsystem

Inger Berggren tror att det skulle krävas ett helt annat skolsystem för att ge de här tjejerna en chans.

– Lärarna måste vara medvetna om att eleverna har olika bakgrund trots att de kanske har lika höga betyg.

□ Hur påverkas arbetartjejer av skönhetsidealen?

– Vad gäller utseendet är det kompisgänget som sätter normerna. De omsätter skönhetsidealet till en egen standard. De provar kläder och smink tillsammans och går sedan ut för att testa utseendet på omgivningen. De blir sedda som objekt.

Här finns ytterligare en motsättning. Hur man tar hand om sitt yttre är en kunskap som dessa tjejer måste ha för att bli accepterade. Men samtidigt är detta en kunskap som förvandlar tjejerna till objekt.

– Men de pratar också mycket om inre skönhet, säger Inger Berggren. Om att vara en ordentlig dotter och en riktig kompis, det som gör att de blir sedda av sina mammor och kompisar.

nr 43-2002

fortsättning från s 7

högsta sjukfrånvaron för närmare hälften av den totala sjukfrånvaron. Denna grupp arbetsställen har 7 gånger så hög frånvaro både för kvinnor och män, jämfört med gruppen med lägst frånvaro.

- Det finns stora regionala och lokala skillnader i sjukfrånvaron.
- Sjukförsäkringens kostnader för statens budget 2002 har beräknats till 108 miljarder kronor.
- Kostnaderna för förtidspension, sjukpenning och rehabiliteringspenning har under åren 2001 och 2002 ökat med i genomsnitt 750 miljoner kronor per månad eller 25 miljoner om dagen.

Några fakta om den klass- och könsmissiga ohälsan:

- Antalet ergonomiskt mest utsatta uppskattas till ca 400 000 kvinnor och 480 000 män.
- Antalet med hög anspänning i arbetet (höga krav, utan möjlighet att påverka) skattas till ca 470 000 kvinnor och 310 000 män.
- Bland kvinnor förekommer ergonomiska påfrestringar mest inom den kommunala sektorn, bland männen i privata företag.
- Andelen med stor sjukskrivning har tydligt samband med vilken klass man tillhör. Den lägsta andelen med stor sjukskrivning finns bland högre tjänstemän, den största bland ej facklärd arbetare. Anmärkningsvärd stor andel är det bland kvinnliga tjänstemän på mellannivå.
- Utvecklingen 1995-1999 visar att den ergonomiska arbetsmiljön är stabil, men att andelen arbeten med hög anspänning tenderar att öka, liksom besvär som ont i kroppen, olust när man går till arbete och sömnsvårigheter.
- Bland kvinnor finns den höga anspänningen mest inom landstingssektorn, alltså vården. Andelen kvinnor i arbeten med hög anspänning ökar mellan 1995 och 1999 i alla sektorer.
- I alla sektorer (privat, landsting etc.) hade personal i vård och omsorg signifikant fler långa sjukskrivningar än förväntat. Värst drabbade är anställda inom vård och omsorg i kommunal regi.
- 60 procent av den yrkesaktiva befolkningen på drygt 4 miljoner anser att kortare arbetstider skulle underlätta deras möjligheter att arbeta till pensionen. Sysselsatta inom vård och omsorg är de som i störst utsträckning önskar kortare arbetstid.

Feminist? Ja, kanske det

■ För en tid sedan fick jag i en anställningsintervjufrågan: – Kallar du dig feminist? Jag blev en smula överrumplad och tvingades tänka efter en stund innan jag svarade: – Nej, jag kallar mig inte själv för feminist, men andra ser mig kanske som en. Rektorn för Kvinnofolkhögskolan i Göteborg, en av de fem personer som intervjuade mig, såg inte riktigt nöjd ut. Nu måste jag förklara mig.

Jag rannsakade snabbt mitt liv. Som barn till en kvinnosaks kvinna, fick jag tidigt upp ögonen för att jämställdhet mellan könen inte var någon självklarhet. Mamma stred för kvinnors rätt till utbildning, egen ekonomi och lika lön för lika arbete. Under femtioalet fick hon vara med om att likalönsprincipen faktiskt infördes inom hennes yrke – lärarkåren.

*

I tonåren väcktes mitt engagemang mot orättvisorna i världen. Det var ungefär samtidigt det gick upp för mig hur mycket tid jag hade slösat bort genom att stå framför spegeln – förspild kvinnokraft. Det var nu jag slutade sminka mig, klädde mig i snickarbyxor och farfarströja och slängde BH:n. För mig gick solidaritetsarbetet med Vietnam och kampen för socialismen här hemma hand i hand med kampen för jämställdhet. Delat ansvar för hem och barn var ju en nödvändig förutsättning för politiskt engagemang.

Det fanns feminister i Grupp 8 som pekade ut mannen som huvudfiende och såg könskampen som överordnad klasskampen. Om det är den innebörden man lägger i feminist, så kan jag inte ställa upp på det. Jag menar att kampen för ett bättre samhälle måste föras tillsammans med männen, på jämställda villkor.

Men inte bara av männen, och det är väl där vi hamnat idag, att allt färre kvinnor engageras i politiken. Så är det ju också i vårt parti. Vad beror det på? Är vi så tillbakapressade av dåliga arbetsvillkor, stress och känslan av att inte räkna till på jobbet att orken saknas?

Vad som hänt i den kvinnodominerade offentliga sektorn, sedan EU-inträdet vet ju alla Proletärens läsare. Är det ekonomin? Sedan de individuella lönerna med åtföljande lönesamtal infördes har männens löner dragit ifrån kvinnornas, så även i mitt yrke, lärarens. Mamma skulle vrida sig i sin grav om hon visste. Eller är det dubbelarbetet? Jämställdheten i hemmet lämnar fortfarande mycket övrigt att önska. Kvinnor arbetar fortfarande ungefär två timmar mer per dag än männen. Eller är det individualismen, förverkliga dig självvägen, som dragit över vårt land under 80- och 90-talen?

*

Aldrig hade väl vi som var unga under Grupp 8:s tid trott att vi och våra döttrar skulle behöva utsättas för den totala exploateringen av kvinnokroppen, som gapar mot oss i tv och från annonspelare? Inte hade vi trott att silikonoperationer skulle bli en väg för unga tjejer att uppnå självförtroende?

På min folkhögskola är vi några kvinnor som brukar fira

den 8 mars med en samling i skolans café. Under 90-talets kalla snålblåst var det svårt att få folk som ville ställa upp. Men i år var det plötsligt en hel hopar som ville vara med och arrangera ett program. Årets program blev en blandning av sång, musik, dikter, historik över 8 mars och Clara Zetkin, men också en personlig betraktelse av en elev över vad det innebär att vara feminist. – Man behöver inte ha håriga ben och tofs under armarna för att kalla sig för feminist, sa Linnea.

Man behöver faktiskt inte vara kvinna heller, sen Göran Persson deklarerade att även han kallar sig feminist. Har ordet då någon som helst betydelse längre, kan man undra när en av de mäktigaste männen i vårt land kallar sig feminist? Vad står begreppet för?

Feminism, riktning som strävar efter att förbättra kvinnans ställning i samhället och åtminstone uppnå jämställdhet med mannen; vanl. i organiserad (och ofta ngt militant) form. HIST: sedan 1896

I över hundra år har det funnits kvinnor som organiserat sig för att förbättra kvinnans villkor i samhället och det är uppenbart att vi måste fortsätta med det. Men också att vi måste utmana gränserna för det kapitalistiska samhället, så att de landvinningar vi uppnått inte tas ifrån oss så som skett det senaste decenniet.

Om vi ska kalla oss för feminister? Tja, som alltid är det ju inte vad vi säger, utan vad vi gör i handling som är det avgörande.

Hur det gick med jobbet jag sökte? Nej, jag är kvar på min folkhögskola i full gång med att planera för en veckas studier i kvinnohistoria – på önskemål från några unga tjejer.

Jag tror det våras för kvinnosaken!

Jämställdhetskrönikan nr 17-2002

Diskussionsfrågor

1. Vad menar du med kvinnofrågan?
2. Ledaren i nr 10 skriver ”Vi kallar oss inte feminister, det räcker att vara ett arbetarparti.” Vad menas? På vilket vis är klasskampen överordnad? Varför lyfter vi fram kvinnokampen särskilt – räcker det inte med klasskamp?
3. Är det någon mening att driva frågan om sextimmarsdagen? Blir det inte ett slag i luften nu när arbetstiden regleras via avtal? Hur möter vi argumentet att det inte finns pengar?
4. Stämmer den bild som ges av utbrändhet och ohälsa? Har du egna exempel?
5. Hur kan vi försvara offentlig sektor idag?
6. Varför är det så svårt att få igång kamp? Vilka grupper är mest stridbara?
7. Vad hände med pigdebatten? Har det smugit sig på en acceptans för skattereducerade hushållstjänster?
8. Vi skriver i vårt program att pornografin ska förbjudas. Hur kan den användas? Är frågan om porren underordnad andra frågor? En symbolfråga eller en kampfråga?
9. Spelar ”vanliga” mäns attityder till och nyttjande av prostitution och porr någon roll?
10. Är det obetalda arbetet en privatsak eller politik?

Lästips

Broschyrer utgivna av KPML(r)

Vi måste höja våra röster (om kvinnofrågan)

Sex timmars arbetsdag

Pensionsbroschyren

Böcker

Familjens, privategendomens och statens ursprung av Friedrich Engels. (Ingår i serien Marxismens klassiker. Proletärkultur.) En noggrann genomgång av de olika familjeformer som funnits under historiens gång, hur de utvecklats och varför. Hur produktion och produktionsförhållanden är avgörande för familjens utveckling samt för kvinnans och mannens ställning i familjen och i samhället. En nödvändig bok för den som vill förstå varför familjen ser ut som den gör i vårt

Kvinnan och socialismen av August Bebel. (Ingår i serien Marxismens klassiker. Proletärkultur.) En historisk och sociologisk bakgrund till kvinnans underordning. Bebel menar att kvinnans kamp för jämställdhet hänger samman med arbetarklassens kamp för ett socialistiskt samhälle. Trots att boken är en bra bit över hundra år så är den tyvärr fortfarande aktuell.

Kvinnans ställning i den ekonomiska samhällsutvecklingen av Alexandra Kollontay. (Gidlunds förlag). En av få analyser av kvinnans ställning genom historien ur ett materialistiskt och marxistiskt perspektiv. Kollontays huvudtes är att kvinnans ställning i samhället ytterst bestäms av hennes roll i produktionen. Utifrån denna tes beskriver hon hur kvinnans roll har förändrats i takt med samhällets utveckling.

Kvinnan och familjen av Alexandra Kollontay. (Andra, fristående delen av verket Kvinnofrågans sociala grunder. Gidlunds förlag.) Kollontay visar på kvinnofrågans beroende av den ekonomiska utvecklingen och klasstillhörighetens betydelse. Det är arbetarkvinnans villkor som främst intresserar henne och hon gör en historisk översikt över familjen och visar hur ändrade produktionsförhållanden ändrar både familjens funktion och kvinnans ställning. Boken är lättläst och känns aktuell i sin polemik mot borgerliga feminister.

Kvinnor, kamrater av Eva Schmitz (Röda Rummets bokförlag). En mycket läsvärd bok! Den behandlar kvinnors roll i den fackliga och politiska kampen från 1880 till 1930. Klasskampen och vikten av självständig organisation är centrala i boken. Vi får många exempel på hur kvinnor spelat framträdande roller och gått i spetsen, liksom på hur de förråtts av reformismen.

Baklängesrevolutionen av Margareta Norlin. Författaren går igenom vad den nya Kommunallagen, som antogs av riksdagen -92, innebär. Hur den drevs igenom utan någon

genomgripande diskussion trots att den innebar en i grunden förändrad syn på hur kommunerna ska och kan bedriva sina verksamheter, inte minst skola/förskola, äldreomsorg. Den öppnade dörren på vid gavel för de entreprenader, bolagiseringar, privatiseringar och tjänstemannavälde som vi sett sen dess. Genom många belysande exempel från olika kommuner så visar författaren på konsekvenserna av lagen. Boken är lättläst, bitande kritisk och mycket avslöjande.

Sveket mot kvinnorna eller hur högern stal feminismen av Petra Ullmanen. Ur en så kallad radikalfeminists perspektiv ges en inblick i den moderna feminismen olika ansikten. Boken tar sin utgångspunkt i början på 1990-talet. Då ett antal intellektuella kvinnor med Maria Pia Boetius i spetsen tog initiativ till de då så omtalade nätverket Stödstrumporna. Vi får följa Stödstrumpornas metoder, deras uppgång och deras fall. Ett fall som enligt författaren bäddade för den mer utalade högern att få tolkningsföreträde i kvinnofrågan. Bokens andra del undersöker vilka inriktningar och utgångspunkter som florerar kring kvinnofrågan idag.

Tusen svenska kvinnoår av Ann-Sofie Ohlander och Ulla-Britt Strömberg. Som titeln anger skildras svenska kvinnors liv och villkor under tusen år. Här är inte klassperspektivet det centrala. Författarna har valt att skildra kvinnors arbete och kvinnors betydelse i historien samt kvinnorna som gränsöverskridare. Här finns en hel del fakta om lagstiftning och ekonomiska villkor. En intressant och lärorik bok som ger kvinnorna sin plats i historien.

Flickan och skulden av Katarina Wennstam. Kriminalreportern Wennstam har följt några våldtäktsoffer och deras kamp för rättvisa. Hon skildrar i boken hur svårt det kan vara att få en våldtäktsman fälld och att det i många fall beror på vem kvinnan är, om hon är en "hora eller en madonna". Boken beskriver samhällets och rättssalarnas syn på våldtäkt. I denna läsvärda bok får vi också en historisk bild av våldtäkt och kanske en ökad förståelse för hur det kan vara att växa upp som ung idag.

Bortom mammas gata av Alexandra Pascalidou. I sin självbiografiska bok berättar Pascalidou om sin uppväxt som invandrare i Sverige och om de nazistiska hot hon utsatts för. En gripande skildring av människor i ett samhälle där kvinnoförtryck, invandrarfientlighet och klassklyftor går hand i hand.